

دار الفنون

ادبیات فارسی و عربی و منطق و منطق و منطق

فلسفہ، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیہ، ادبیات

ایک آبدہ بر نشر اول نور

مندرجات :

- فیحتہ وعالمک وظیفہ سی [محمد امین]
 تورک فیلسوفی فارابی : حیاتی ، آثاری ، مسلکی [م . شمس الدین]
 تہ ثودول ریو [مصطفی شکیب]
 اسکی ساولر [نجیب عاصم]

کتابیات و مجموعہ لر

نجیب عاصم بک
 ۰ ع ۰ م
 ر ۰ خ

اسلام متفکر لری
 اخلاقی تہذیب
 مجموعہ لر

شہزادہ باشی : اوقاف اسلامیہ مطبعہ سی

۱۳۳۸-۱۹۲۲

تەئودول رېبو

(۱۸۳۹ - ۱۹۱۶)

عزيز محب ساقى صفدر بېكە:

روحك اوزون ماضىسى ايچىنە قىصە بر تارىخى وارد . بو تارىخك اك مهم دورلردن برىندە بوتون روحيات منتسبلرېنك حرمت وشكراتنى دعوت ايدن بر استاد كوريلور : رېبو . رېبونك اك كوزل اثرى : حياتى ، ياشايشى اولديغىنە نظراً اول باول بوتون اثرلرېنى آيدىنلا تەجىق اولان بو حياتدن باشلامق لازمدر .

ھىالى : — (۱۸۳۹) دە « Guineamp » دە دوغان رېبو مىلى قوللەڭرى بئىر دكدانسكرە تحصيل تالېنك ايكىنجى واوچونجى دورەلرېنى تشكىل ايدن ادبيات درسلىرىنى «سەن-برېبون» سىلطانېسندە آلمشدر . بوقلاسيق ادبياتك تاثيرى ، رېبونك ايلك يازىلرندە كى بلاغت پردازلق وطائنة الفاظدە پك كوزەل مشاھدە ايدىلر .

سلطانى يى اكملدن صوگرا پدرينك تضيقيله قاداسترو مأموراغنى قبول ايتمكە مجبور اولان رېبو بو يوزدن كىچىلكىنك ايكى قىمتلى سەنەسنى غائب ايدىيور . قنط برەتونلى كىچىل اكتر ھىمىرلىرى كى عزىمكار بر ارادە ھى صاحب اولديغىندن سىن رشىدە واصل اولور اولماز كىمسە ھى خبر وىرمەدن مأمورىتندن استعفا ايدەرك استىقبال حىندە كى آرزولرېنى پدرينە آچىقچە وكال سكونتە بىلدىرييور . پدري بوندن ھىچ حظ ايتيورسەدە رېبو ثبات ايدىيور وايكى عزىمكاردن نھايت دەھا كىنجى مظفر اوليور . (۱۸۶۲) .

پارسىدە « دارالمعلمين عاليه » ھى يكرمى اوچ ياشىندە داخل اولارق بورادە بالا آخىرە معروف برر شخصيت اولان « لاويس » ، « قومپە ېرە » ، « دەسپىنا » و « فەلىكس آلقان » لرلە آرقداش اوليور . وبونلر آرتق رېبونك دائىمى آرقداشلىرى قالييور . معلملردن (قارو) ايلە (آلېرلوموان) اونى دەھا مكتىبە « پىسقولوژى فېزبولوژىك » دنيلن غىرىزى روحياتە تشويق ايدىيورلردى . (۱۸۷۰) سەنەسندن اعتباراً فرانسەدە يكىدن حيات بولغە باشلايان « ايدە آليزم » و « يكى سېرىتواليزم » فلسفەسنىك محيىلرى اوزرىنە درين بر تاثيرى اولان (لاشەليە) دى رېبونك بويوك خوجالىرى ميانىندە ذكر ايدىلەحك سىمالردندر .

(۱۸۶۵) دە فلسفە « آغرىڭرە » سى اولدقدن صوگرا سىلطانيلردە فلسفە معلملىكى ايتمكە باشلادى . بورادە وظيفە سەنە مقدم ، جدى و مستقيم بر معلم اولارق تىز ايتدى . طلبەسنى آيرى آيرى طائىق

وہیچ بر ذکابی اہمال ایتہمک عادتیدی . حتی بونلرلہ اولان علاقہ سنی دائماً محافظہ ایتک وکندی علمی مساعیسنہ بونری محرم اسرار اولارق اشتراک ایتدیرمکدن چوق حظ ایدردی .

کنج معلم فلسفہ درس لرنده روحیاتی ؛ منطق ، اخلاق ، تاریخ فلسفہ وما بعد الطبیعہ یہ تقدم ایتدیرمشدی . اولانجہ اہلی روحیاتی مثبت علملر میانہ داخل اولابیله جک بر سوبہ بہ کتیرمکدی . اوکا کورہ علم بشرک نقطہ عزیمت و مرکزی مثبت روحیات اولابیلیردی . بونک ایچون علماً التزام ایتدیکی ہیچ بر مذهب فلسفی یوقدی . ہلہ سیستہ ملرہ باغلامنی اصلاً ایستہ مزیدی . حتی بعضاً :

« ہانکی مذهب فلسفی بہ منتسب سکز وبالذات سز نہ دوشونیورسکز ؟ » دیہ نلرہ قارشئ کندی کندی نہ کولر و « سز قانجیسکز » دنیلدیکی زمان ینہ عینی تبسملہ مقابلہ ایدہ رک اعتراضہ بیلہ لزوم کورمزیدی . چونکہ اک کیزی نمایی « تنقید کارلق » اولقلہ برابر ربو حقیقت حالہ کندننن باشہ برنی دکلدی . چوقواقندہ آتشین بر دینداردی . ہلہ دینی آیینلرہ او قادار مجلوبدی کہ بالذات تنقیدلرینی یاپار ، محرابلر قورار ، موملر یاقار ، بوتون اوی کلیسیاہ دوندوروردی . بو حالتدن ہیچ حظ ایتہن باباسی : « اوغلم ، سن چوق متعصب بر پاپاس اولہ جقسک » دیر وعلاوہ : « تولومدہ شاید پاپاس کتیررسہک حقمی حلال ایتم » اخطارندہ بولنوردی : فقط عینی پدر (۱۸۷۰) محاربہ سی اٹناسندہ قولرایہ طوتولوبدہ ہیچ کیمسہ قولرالیلرہ یاناشمازکن صوک نفسندہ بر راہبک باشی اوجندہ بولوندیغنی وکندیسنی تسلیہ یہ جسارت ایتدیکنی کورونجہ بتون روحیلہ تجدید ایمان ایتدکن صوکرا ترک حیات ایدیور . بو اٹنادہ باباسنک باشی اوجندن آیریلایان ربو دخی بالآخرہ قولرایہ طوتولمشسہدہ بو وسیلہ اونک تام بر خرستیان اولماسنہ یاردیم ایتہمشدر . ظن اولندیغنہ کورہ ربو معتقد بر خرستیان اولامامش ، یالکز بر قدرت فاطرہک وجودینہ اینامشدر . بونکلہ برابر کلیسیاہ دوامدن اصلاً واز کچمہمشدی . چونکہ دینی مراسم و آیینلر کندیسنی چوق تسخیر ایتدیکی کبی موسیقی و معماری بی دہ سودیکندن کلیسالرہدہ بو ایکی حیاتک آہنک و تجلیلرینی کورمکلہ فوق العادہ ذوقیاب اولوردی .

سلطانیلری متعاقب « سوربون » دہ اون اوچ سنہ تجربی روحیات معلملکی ایتدکن صوکرا کندیسنہ مخصوص اولوق اوزرہ « قوللہ ژدو فرانس » دہ تجربی و مقایسہ لی روحیات کرسیسی احداث ایدیور . دہا صوکرا « آنستیتو » اعضاسی اولیور . (۱۸۷۶) دہ ، الیوم پایدار اولان - Revue Philosophique : فلسفہ مجموعہ سی « فی تأسیس ایدہ رک مدیریتی بالذات در عہدہ ایدیور .

ربونک شایان حرمت اولان یالکز شخصی اولمایوب بوتون مساعییدر . بیلہ دیکی و بیلہ مدیکی شیلرہ قارشئ دائماً خلوص نیتلہ حرمت ایتش ویکانہ غایہ سی دوغری بی ، حقیقتی آرامق اولمشدر . سجیہ سی ایلہ لیاقت علمیہ سی آراسندہ کی شایان غبطہ موازنت ربوی کلہنک بوتون معناسیلہ محترم یرانسان یامشدر . ہر خصوصہ نمایشکارلقدن عاری و تصلفدن آزادہ بوسادہ آدم افکار و ملاحظہ لرنده طاشقینلقدن ، فائدہ سز مناقشہ لردن محترز و ائتلاف پرور بر عالمدر . نظر تقدیرینہ عرض ایدیلن اثرلری خیرکارانہ اوقور و تنقیدلرینی اعتدال ایلہ یاپار . حیات خصوصیہ سی مضبوط و قصور سزدر . حکملرینی افادہ دہ کوستردیکی اوافق تفک خشونتلر مخاطبلرینک حسن نیت واستقامت لرینہ اعتمادینی و آچیق قلبیلدیکنی کوستر .

کنج لری چوق سودر و تشجیع ایدر . چالیشمق ایستہ یلرہ مفید ارشاداتدہ بواور و خطا لرینی دہ

آچیقجه سویلر . هله اك لیاقتلی طلبه سنی او درجه تشویق ایدردی که بوتون صمیمیت و تواضعیه کند ییرینه اونلری قویغنی استهداف ایدر وانلرک دها لایق اولاجقلرینی سویلردی . موفقیتلرندن چوق حقیقتی سودیکندن تدقیق ایتدیکی بر مسئله حقنده هرشیئی سویله مش اولدیغنه ایناماز وحتی کندی اثرلرینک نقصانلرینی مرور زمانله آتامه اوغراشیر . باشقه لرینک بو خصوصده کی معاونت لرندن خوق العاده ممنون اولدینی کی روحنی ده بوتون حقیقتلره قارشی دائماً آچیق بولوندرردی .

طوتدینی ایشی بیتیرمک و هیچ برقسینی اهل ایتیمک عادتیدی . اسکی صنعتکارلر کی اثرلرینک هرکوشه سنده اعتنا ایله چالیشیر واصلایه عجله ایتزدی . اثرلری تام معناسیله علمی اصوللره تدقیق ایدلمش و علمی لسانله یازیلش اولدینی حالده دائماً قولای و طاتلی اوقونور . بونده کی سر موفقیتی حقیقه عالم بر نفوذ نظرک اک . مغلق مسئله لری آیدینلاته بیلیمک خصوصنده کی لیاقتده آرامالیدر . بالخاصه ذکاسنک اک بارز نشانه سی وضوح اولان ریبو بوتون موضوعلرینی آیدینلانمغه جداً موفق اولمیشدر . بونک ایچون هر آکلادیغنی آچیقجه آکلایر ؛ منتظم ترکیب ایدر و کتابلرینک فصل و مبحثلرینی حاکم فکرلره کوره تقسیم ایتمه سنی بیلیر . قفاسنده کی معلومات و محاکماتی افاده ده ابهامه اصلا دوشمیدیکی کی هر شیدن بر نقطه نظره کوره بحث ایدر و نتیجه ده ینه بو نقطه یه کلکی اونوتماز . کندیسنجه حل ممکن اولمایان مشکلاتی اورتک و بوشاقلری کوسترمه مک ایچون تصنعه مراجعت ایتک اصلا عقلنه کلز .

عالمانه بر ایجازه انضمام ایدن سهولت بیان و کوزل برلسان اسلوبنک اوصاف ممیزه سنی تشکیل ایدر . صحت و یقینی طمطراق الفاظه اصلا فدا ایتز . تقریری هیچ فصیح اولمادینی حالده درسینی دیکلینلر دائماً بر شی اوکرنده کارندن درس خانه دن ممنون اولارق چیقارلر . عمومی یرلرده سوز سویله مکی سوز ؛ حتی درس لری بیله اونی آنجق بر واسطه اولارق علاقه دار ایدر . بوکا رغماً تمایلاتنک اعماقنه دقت ایدیلنجه ریبوده بر حواریلک روحی سزلیلر ؛ چونکه فکرلرینک مظفریتنی چوق ایستین بر حالی واردر .

کورولتوسز ففط دواملی چالشدینی ایچون تشبثاتنه اک آز مساعد بولنان عالملره بیله سسینی ایشیتدیره بیلدی . بو سببدن زماننک افکار علمی و فلسفیه سنه سسینر اولدینی نسبتده واسع وشایان دقت بر تأثیر براقیدی . یازدینی اثرلردن زیاده یازیلجق اثرلر تلقین ایتدی و اوتوز سنه ظرفنده محیط علمی بی یکیش دیردی . فکرلرینی دائماً قبول ایتدیره مدیسه ده اصول وجدیت دائره سنده چالیشق لزومنی تلقین ایده بیلدی .

حیاتنک صوکنه قاداردقتله اداره ایتدیکی مجموعه سی ریویه قوتلی بر فعالیت واسطه سی اولمیشدی . بوراده کوستردیکی کنیش ذهنیت سایه سنده بو مجموعه زماننک اک جدی تفکرلریله بوتون یوکسک قیمتلرینه بر معکس اولدی . مجموعه سنی هیچ بر زمان بر اثر شخصی یاغنی آرزو ایتدیکندن مختلف فلسفی و علمی جریانلر بوراده طویلاندی . بو سایه ده برچوق جدی مساعی بر آرایه کلدی . عالملره فیلسوفلر ، سربست متفکرلره قاتولیکار ، سوسیالیستلره محافظه کارلر ، مورخلره دوغماتیکلر ، اجنبیلره فرانسزلر یان یانه کورولمش اولدیلر .

ریبو ، حیاتنک صوکنه قادار چالشدی . یالکز بویوک تعطیللرک بخش ایتدیکی برقاق هفته یی دوغدینی قصبه ده اهتمامکار براستراحتیه تخصیص ایدردی . بوراده انزوانک ذوقنی طاداروا کثریا یالکز

باشنه دولاشیر؛ بسیط بر حیات یاشار؛ نه کندن، نه دهه مساعیسندن اصلاحات اتمزدی. تعطیلارینک یرقسمنده انکلتزه، اسپانیا، آلمانیا، ایتالیا، جزائر، تونس و هولاندایه سیاحتی حیاتنک یکنسقیسنی دیکشیرن یکانه حادثه لردر. ریبو اثرلرنده کی انتظام و اصولپرستیسنی هرکون عینی ساعتده قالمق، یدی بچقده چالیشمه یه باشلامق، مجموعه سینه ساعت دو قوزده کیدوب اونه قادار قالمق صورتیه حیات یومیه سینه ده تطبیق اتمشدی. بو انتظام اودرجه قطعی ایدی که محله نك بوتون دکانجیلری اوچدیکی زمان ساعتک قاچ اولدیغنی بیلیرلردی. اون بری چاریک کچه اوکله یمکنی یر؛ بونی متعاقب ساعت اوچه قادار کوچوک برکزینتی یاپار و عودتده ساعت یدیده باشلادیغنی آقشام یمکنه قادار چالیشیردی. یوندن صوکرایورجی مساعیده بولماز. منحصرأ ذوق شخصیسی ایچون تاریخ و سیاحتنامه لر او قور؛ غزته لرینی کوزدن کچیردی.

اوطوردیغنی آبارتمان کوچوک وساکن بر بورژوا اوی ایدی. معیشتی، کینمه سی پک ساده، کتبخانه سی کوچوک، نوطلری آزدی.

ایشته ریبونک بوسجیه سی مسلک علمی و حتی مذهب فلسفه سینه هر درلو ظن و تخمینک چوق قوفنده برتأثیر اجرا اتمشدر. چوق قلعندن بری دینی آیینلری سوهن ریبو تدفینک خرسه تیانلق آداب و عاداتیه اجرا ایدله سنی وصیت اتمشدر.

اثرلری. — ریبو، علمی اصوللرله اثرلرینی تدوین اتمکه باشلادیغنی زمان روحیات فلسفه دن آریله رق کندی اصول و کندی موضوعیه مثبت و تجربی بر علم اولق اوزره ایلك خطوه لرینی آتمش بولنیوردی. ریبو، دها اون آلتی یاشنده ایکن انکلتزه ده (سپه نسه ر) ک: «روحیاتک مبادیسی: The Principles of Psychology» نام اثریه (بهن) ک «حواس و ذهن: Senses and intellect» نامنده کی اثرلری انتشار (۱۸۵۵) اتمش و بونلرده شعور حادثه لرینک تجربی بر صورتده تدقیق ایدله لر لزو مننه دائر مطالعه لر علمی محافله بیوک بر تأثیر اجرا اتمکدن خالی قالمشدی. فی الواقع مذکور ایلك اثرده مابعد الطبیعه هنوز کنیش بر موقع اشغال اتمکدن قورتولامامشده ده (بهن) ک مذکور اثریه بونی (۱۸۵۹) ده تعقیب ایدن «هیجانلر و اراده: Emotions and the Will» تام اثرنده روحی حادثه لرك بسیط قسملرنده تجربی اصوللرله مثبت قانونلر تحری ایدله که باشلامشدی. آلمانیا ده (وه بهر) ک (۱۸۴۹) ده نشر ایتدیکی: (حواس لمسیه و حس حال: Les sensations tactiles et la cénesthésie) نام اثری روحی حادثه لرك مساحه سی فکرینی اورته یه آتمشدی. یرقاچ سینه صوکرای (فه هنه ر) [۱] ک: (Die Elemente der Psychophysik) نام اثری انتشار اتمش بولونیوردی که بورو حیاتجی به کوره شعور حادثه لرینی بونلری استجلاب ایدن جسمانی حادثه لر واسطه سیله اولچمک و نتیجه لرینی حساب یعنی عدله بیلدیرمک ممکن ایدی.

فرانسه ده (اوکوست قونت) ک دها (۱۸۳۰) ده انتشار ایدن: «cours de Philosophie positive» ک اوچ سینه صوکرای چیقان اوچنجی جلدنده روح موضوعنک بر علم اولاییله سی حقنده

[۱] (وه بهر) و (فه هنه ر) ک بو خصوصده کی تصور و تجربه لرندن مجمل بر فکر آلمق ایسته ینلر «ته یغه هاوز» دن ترجمه ایتدیکم «ملخص روحیات» نام اثرک دارالفنون کتبخانه سنده کی طاش باصمه مطبوعه (۱۸۹۰) نجی صفحه سینه مراجعت ایده بیلیرلر.

شومطالعه كوريلور : « فلسفی حسن سليمك ايلك تفهملرينه رجوع ايديلنجه اولاً بالبداهه تسليم اولنوركه هرافعوله : fonction آنجق كنديسنى ايضا ايدن عضوه نسبتله ويا حين فعاليتنده تدقيق اولنه بيلير . ثانياً تأثري (هيجانلر ، حسلر ، احتراصلر) ويا ذهنى افعولهلر ماهيتلري اعتباريله حين فعاليتلرندە دخی دوغروندن دوغرويه مشاهده اولنه مامق خصوصيتنى حائزدرلر . بونلر اولسه اولسه برآز اولكى وبرآز دواملى نتيجه لريله مشاهده اولنه بيليرلر . بناءً عليه بوقيل افعولهلر شأني برصورتده ملاحظه ايدلك ايسته نجه يكدىكرندن فرقى ايكي طرز ايله تدقيق وترصد اولنه بيليرلر : برنجى طرز : روحى افعولهلك مربوط اولدقلى مختلف عضوى افعولهلر واسطه سيله و ممكن اولان بر يقين علمى ايله تعين ايدلمه سيدر . بووظيفه « قحفه مستند روحيات : Psychologie phrénologique » ك باشليجه موضوعنى تشكيل ايدر . ايكنجى طرز : ذهنى ومعنوى افعالك نتايج فعليه سنى دوغروندن دوغرويه مشاهده ايتكله اولور . بو وظيفه دها چوق تام معناسيله آلينان بر تاريخ طبيعى به توجه ايدر . » [مذکور اثر ك طبع ۳ . جلد ۳ ، درس ۴۵ ، صحيفه ۵۴۰ نه مراجعت] .

بومطالعادن آكلاشيليوركه اوكوست قونت هنوز روحياتك موضوع واصوللرينى تعين وتثبيت ايتكله چالشيور وبو خصوصده كنديسندن اول كلش اولان « فرمولوژى : قحفيات » موجدى دوكتور آلمان (غال) [۱۷۵۸ - ۱۸۲۸] ايله زمانك افكار وعاداتى اوزرينه بويوك بر تأثير اجرا ايدوب اليوم تماماً سونمش اولان ماترياليست (قابانيس) [۱۷۵۷ - ۱۸۰۸] دن ملهم اوليور .

ايسته رېبو يازى يازمه باشلادىنى زمان هر طرفده بو طرزده دها يقينى ودها علمى بر روحيات احتياجى حسن اولنيوردى . پوزيتيويستلر ، كنديلرندن اول حكمران اولان وعلمدارينى (قوزه ن) تشكيل ايدن (تهقلتيزم) فلسفه سنك ياپدينى « مختار ملكه لر » له ناظم بر « أنا » ومنحصراً « تفحص درونى » به استناد ايتديرلك ايسته نن سپيرتيواليست بر روحياته قارشى شدتلى هجوملرده بولنمه باشلامشردى . يالكز بو هجوملرى ياپانلر هنوز رسمى علما دكللردى . وصوربون ، تماماً قوزه نجى عالمك ألنده بولنيوردى . معلومدركه اوكوست قونت شدت مزاجى واوزمانكى فرانسز علما وفيلسوفلرينه يابس كلن فلسفه سيله حياتك صوكنه قادار رسميت خارجنده براقيلمشدى . قونتك فلسفه سى اك چوق انكلترده مظهر رغبت اولدينى ايچون عالمى روحيات اثرلرى ايلك اوراده باش كوستره بيلدى .

پوزيتيويستلر ك شدتله معارض بولندقلى تهقلتيزم ، دها بدايته زمانك جذريلك سياست احرارانه سيله همبزم اولمش وايلك رؤساسندن اعتباراً نصجيانى التزام ايتمشدى . بوسياسى قصور اولماسه يدى بلكه او درجه اعتباردن دوشمه به جك واك بى رحمانه مؤاخذه لره اوغرامايه جقدى . برمكتب تشكيل ايدن بوفلسفه نك اوزون سنه لر بويوك استادى قالان (قوزه ن) ؛ حد ذاتنده طاشتين وجوشغون بر روح ايله مؤثر بر ملافته وجوق صميمى بر محبت فلسفيه به صاحب اولقله برابر سياسى خطيبلك اعتياداتيله حقندن زياده زمانك سياستنه اويىق وفلسفه سنى ده اوكا اويدورمق غايه سنى تعقيب ايتمشدى . فى الواقع بومكتبك معقبلى ايلك مؤسسلك سوء تأثيرلرينى كرك مزاج وانتباهلرى وكرك سياستدن اجتنابلريله خيلى تعديل ايتديلر سده اوكلرنده علمى ومثبت بر فلسفه جريانك حاضر لانه قدده

اولدینگی بردرلو کشف ایدمه مدکاری کبی علوم و صنایع نفیسه ایله اولان تماسلرینی ده دائماً سول آل ایله یاقمقدن قورتولاماشلردی . بونکله برابر زمانلرینک سویه علمیه سنه کوره خبلی نافذ ادبی ، اخلاقی و حتی بعضاً پیغمبرانه تحلیل نفیسه بولمغه موفق اولدیله .

*
* *

وقتاکه (تهن) ک تهقلتیزم علیهنده انظار عمومیه یی جلب ایدن بر صره مقالاتی (۱۸۵۷) ده « اون طفوزنجی عصرده فرانسه فیلسوفلری » عنوانی آلتیده انتشار ایتدی . تهقلتیزم فلسفه سی آرتق اولانجه رسمیت وعظمتیله چوکیویردی . ییقمق عملیه سنده بحق موفق اولان تهن یکی روحیات وادیسنده جاذب و مشخص نمونه لرکو سترمک اوزره چوق کچمه دن مشهور « قلم تجربه لری : Essais » نام اثرلرینی وجوده کتیردی . بوراده راسین ، بالزاق وانکایز شاعرلری معاصر حیاتیاتدن ملهم اولنمش فکرلرله پک جانلی بر صورتده تصویر ایدلمشلردی .

بالاخره خبلی زمان اول تصور وترتیب ایتدیکی حالده آنجق (۱۸۷۰) ده نشر ایلدیکی « ذکا : Intelligence » نام اثریله نظری روحیاتی اورتهیه آتدی . بو اثر مشخص روحیات وادیسنده کی تصویرلرندن چوق دون اولقله برابر روحیانک مستقل بر علم اولارق تدوین ایدلمه سی خصوصنده فرانسه ده آتیلان ایلاک خطوه در . (تهن) ه نظراً مستقل و علمی بر روحیات علوم تاریخیه و اخلاقیه نك اساسیدر .

روحیات بو یکی جریانته داخل اولدینی زمان انکلتیره ده خیاللر یعنی صور ذهنیه وتداعی افکار حادثه لری ده یقینی اصوللرله تدقیق اولنیور ؛ آلمانیا ده ایسه (وه بهر) (فه هنر) و (ووند) ک همترلرله احساساتک ریاضی کمیتلری وحادثات روحیه نك امتدادلری مساحه ایدلمکک باشلانیمش بولونیلیوردی . فرانسه یه کلنجه روحیاته انتساب ایتمش عالمکک بر چوغی امراض عقلیه وعصبیه حادثه لرینه توجه ایدهرک روحک انحلالی دیمک اولان مرضی حادثه لر واسطه سیله طبیعی حادثات روحیه نك بنیه ، تشکک وماهیترینه نفوذ ایتمکک وبو سایه ده استحضاری وصنی بر صورتده تحلیل ایدلمه لری متعسر و حتی چوق کره غیر ممکن اولان حادثات روحیه یی طبیعی انحلاللرنده تدقیق ایتمه نك یولنی وبالن نتیجه قوانین روحیه یی بولمغه چالیشیورلردی .

ایشته ریبو ، بویوک بر وحدت تشکک ایدن اثرلرینی بو جریان ایچنده طاسارلادی و علمی روحیاتی ازهرجهت انکشاف ایتدیرمک ایچون بوتون حیاتی بو امله وقف ایتمکک قرار ویردی . اوزون سورن عمری ده مقصدینه یاور اولنجه ایسته دیکی علمکک تأسسنه شاهد اولق بختیاراغنی دخی ادراک ایتدی . بو اعتبارله ریبونک آثار وافکاری علم روحکک تأسسندن بو کونه قدار کچیردیکی تکامله اک کوزل بر معکس کبیدر . ریبونک اثر معظمی اوچ متوالی صفحه یه آییره بیلیرز :

[نعیم بک افندی نك مجموعه مزده ترجمه سنه دوام ایدمه جکاری (پول ژانه) ، روحک تجربی تدقیقاتنه التفات ایتمکک برابر دها زیاده فلاسیق محررلرک اثرلرنده کی روحیاتی جمع ایتمکدن حظ ایدن صوک تهقلتیزم منتسبلرندن بریدر .]

برنجی صفحه ده « معاصر انگلیز روحیاتى : la Psychologie anglaise contemporaine »
 (۱۶۷۰) [۱] ؛ بونی متعاقب « وراثت روحیه : l'Hérédité psychologique » (۱۸۷۳) ؛
 دها صوکر اسپه نسه رك « روحیاتك مبادیسی » نام اثرینك مکتب آرقداشی ته سپینا ایله ترجمه سی
 (۱۸۷۵) ؛ بعده « معاصر آلمان روحیاتى : la Psychologie allemande contemporaine »
 (۱۸۷۹) ؛ و « شوپنهاوهرك فلسفه سی » (۱۸۷۴) اثرلری کوریلور . فی الواقع ریبو کی پوزیتیویست
 بر ققایی شوپنهاوهرك علاقه دار ایتمه سی اسرار انگیز بر حال کی کورونورسه ده دقت ابدیلنجه ریبوی
 علاقه دار ایده جك بر چوق خصوصیتلرك بو آلمان فیلسوفنده موجود اولدینی آکلاشیلیر . مثلاً
 شوپنهاوهرك سوستانس بالیزم حقنده کی تنقیدی ، دینامیزم و غیر مشعور نظریه سی ریبونك بالآخره
 وجوده کتیردیکی روحیاتده قبول واستعمال ایتدیکی فکرلردندر . فضله اولارق فیلسوفك سجیه لر
 واحتراسلر حقنده شایان دقت بر موهبه ترصدی وار . برده محتملدرکه بودیلک مذهبنه دائماً شدتلی
 بر علاقه کوسترن ریبوی شوپنهاوهرك بو مذهب حقنده کی نفوذ نظری دخی جذب ایش اولسون .
 ریبونك تکامل فکریسنك ایکنجی دوره سنی تمثیل ایدن اثرلر درت دانه در . مؤلف بونلری
 وجوده کتیرمك ایچون اوچ درت سنه غریزات متخصصلرندن (روبه ن) ك لابوراتوارینه دوام
 وعینی زمانده مشهور (قلود برنار) ، (داستر) وامراض عصبیه حقنده کی مسائیسيله معروف دوكتور
 (شارکو) نك درس لرینی اهتمامله تعقیب ایتدی . بو اثناده شارقونك پك قیمتدار دوستلغنی قازاندی .
 دائماً انتظار ایدلیدیکی ایچون اون بش کونده بر بهمه حال سفره سنده حاضر بوانوردی . بو سفره ،
 کوسه ولوبونك ریاستنده (تن) و (ره نان) ه داخل اولق اوزره « یکر میلر مائده سی » تسمیه ایدلشدی .
 ریبونك ایلاک اثرلرنده شدتله کورونن دینی وفلسفی رییلکك بو ذواتك نتیجه تأثیرلری اولماسی پك
 محتملدر . عرض ایتدیکم درت اثری تاریخ انتشارلری صره سيله قید ایدیورم :

« حافظه خسته لقلری :	les Maladies de la mémoire (۱۸۸۱)
« اراده خسته لقلری :	les Maladies de la volonté (۱۸۸۴)
« شخصیت خسته لقلری :	les Maladies de la personnalité (۱۸۸۰)
« دقت :	l'Attention (۱۸۸۸)

اوجنجی دوره تکامل همان کاملاً حالات تأثیری روحیاتنه منحصر قالشدر . بوراده حسلر ،
 هیجانلر واحتراسلر تکامل و غیر مشعور مفهوم لرینك ضیالری آلتنده تدقیق اولمشلردر . بو اثرلر تاریخ
 انتشارلری صیره سيله شونلردر :

« حسیات روحیاتی :	la Psychologie des sentiments (۱۸۹۶)
« عمومی فکرلرك تکاملی :	l'Evolution des idées générales (۱۸۹۷)
« یارایجی مخیله :	l'Imagination créatrice (۱۹۰۰)
« حسیاتك منطقی :	la Logique des sentiments (۱۹۰۵)
« احتراملر :	les Passions (۱۹۰۷)
« تأثری روحیات مسئله لری :	les Problèmes de psychologie affective (۱۹۱۰)
« غیر مشعور حیات و حرکتلر :	La vie inconsciente et les mouvements (۱۹۱۴)

[۱] قوس ایچنده کوستردیکم بو رقلر اثرلرك تاریخ انتشارلرینی کوسترر .

یازمقله مشغول ایکن وفاتی دولایسیله اکمال ایدمه دیککی صوک اثری : - la conception finale
« liste de l'histoire » اولوب بونک بر قسمی (لهوی برول) طرفندن نشر ایدلمشده هئوز امله
کچمه مشدر . [۱]

*
* *

ریبونک روحیاتک بر علم اولارق تأسسنه شاهد اولاجق قادار معمر اولدیغنی سوبله مشدم .
کندیسندن اول کان ته قلفیتیزم روحیاتک نقصان و کفایتسزلکنی اصوللر نقطه نظرندن ده میدان بداهته
قویق ایچون یکی علمک روحی واقعاته قابل تطبیق اولان بوتون « اصوللر » نی بر چوق وسیله لرله
مفصلاً کوستره رک بو اصوللرک ویردیکی نتیجه لری ته قلفیتلرک منحصرأ تفحص درونی ایله وجوده
کتیردکاری کشفیاتله قارشیلادیرمق ایسته دی . بوجهته کی اصرارک سبیلرندن بری (۱۸۷۳) ده
صوربونه تهز اولارق « وراثت روحیه » حقنده ویردیکی ائرك حالا (قوزهن) روحیاتندن آیرلوق
ایسته مه یین رسمی مدرسلر طرفندن اشمئزازله قارشیلانمسی اولمشدی . چونکه ریبو بو اثرینی بوتون
روحی حادثه لرک عضویاته قابل ارجاع اولایله جکی ادعاسیله یازمشدی .
ته قلفیتیزمه قارشى یاپیلان بویلاک هجوملر ، تجربی روحیاتک افقلری کنیشه مکله و تجربه لری آرنه رق
مغلق حادثات روحیه یه تماس اتمکله باشلانجه یاواش یاواش کوشه مکله یوز طوتدی . ریبونک معاصر
انکلیز و آلمان روحیاتنه یازدینی مقدمه لرده کی جسورانه مدعالرینه انضمام ایدن تفحص درونی استخفاف
اوچنجه دوره تکاملنده کی فکرلرینه نظراً شایان دقت برافراط و اکثریتله غیرمثبت برطاقم ادعالردن
عبارت قایلر .

زمان کچدکجه (قوزهن) و معقلرینک روحیاتک فلسفه سنه و روحی دوغرودن دوغرویه نفسده
مشاهده ویردکاری اهمیتک تمامی بر روحیات ایچون ضروری و ائرم اولدینی آکلاشیلمغه باشلادی .
یالکیز بودفعه تفحص درونی ده یقین یعنی علمی بر ذهنیت و موفقیتله یاپیلیور و بواصول آرتق روحیاتک
بوتون اصولی اولغله قالمایه رق اک ضروری واک متمم بر اصول اولارق قبول اولنیور .

ملاحظات نظریه سی . — ریبونک معاصر انکلیز و آلمان روحیاتلرینه عائد اثرلری برر تاریخدن
عبارتدر . ریبو بونلری یکی روحیاتی مملکتنده طایتیق و رغبتله مظهر ایتک ایچون بر سلاح مجادله دینسه ده بر
پروپاگاندا آلتی یایمق و پوزیتیویزمک انکشافی دولایسیله وقایه مستند روحیات مساعیسنی دلیل اولارق
کوسترمک و بو صورتله یکی روحیاته منتسبلر و شا کردلر قازاندرمق غایه سنی تعقیب ایتمشدی .
معاصر انکلیز روحیاتی نام اثر ، هر درلومتافیزیک خارجنده روحک مثبت بر تدقیقی یاپیله بیله جکنه
برهان اولارق تلخیص ایدله یکی کبی معاصر آلمان روحیاتی ده فه هنه لرلرک ، ووندلرک اثرلرینی طایتیق
تجربیی تحریانک نه کبی نتیجه لر ویره جکنی کوسترمک ایچون وجوده کتیرلشدر .

ریبو ، بو مساعی بی عرض ایتمکله علمی روحیات وادیسنده نه لر یاپیلیمش اولدیغنی کوستردکن
باشقه عینی زمانده بو طرز مساعی به کنج عالملری الفت واستیناس ایتدیرمکی استهداف ایتمش وفضله

[۱] ریبونک یکی روحیاتک اصوللری حقنده کی مطالعاتی دیگر بر مقاله ده وینه بو مجموعه ده
تفصیلات و تنقیدلریله یازمغه چالیشه جنم . مؤلفک بوتون اثرلری پارسده (فلیقس القان) کتبخانه سنده
انتشار ایتشدر .

اولارق محتاج تدقیق و تحری هانکی بوشلقلر قالدیغنی ، و بو نتیجه لرك اهمیت و قیملرینی کوسترمکی اونوتماشدر .

بالطبع ریبو کی عزیمکار و مسلکینه ایجه حاضرلانش برآدام بوقادارله اکتفا ایدمه زدی . مقصدی اجنبی عالم و فیلسوفلرینک نظریه و مساعیلرینک تاریخی یاقق دکلدی . بو تاریخک وظیفه سی یکی روحیات علمنک تربیه فکریه سنی فرانسلرلرده ویره رک اونلری مشر بر استقباله حاضرلامقدی . ایشته بوندن سوکرا کوره جکمز ریبو آرتق مورخ دکل تام بر روحیاتجی در .

شیمدی ریبونک یکی بر روحیاتجی صفتیه میدان قویدینی ملاحظات نظریه یی کوره لم : وراثت روحیه . — بو اثرک (۱۸۸۲) ده انتشارایدن ایکنجی طبعی ایلاک طبعنه نسبتله چوق تعدیل ایدلشدر . مؤلفک بوراده کی تمایلی ، « التقاطیه » تسمیه ایتدیجکمز نه قلفتیزم منسبلرینک حاکم و مستقل « أنا » اطرافنده طویلانش مختار بر طاقم ملکه لر تصور ایدن روحیاتلری یرینه حیات ذهنیه یی قانون علیته تابع بر مجموعه حادثات صورتنده ملاحظه و تتبع ایتک ایسته یین آفاق بر روحیات اقامه ایتمکدر . ریبو بو اثرنده مادیت و عضویت خارجنده متافیزیک بر روح اولمادیغنی و روح دنیلن شیئک قابل مشاهدده شعور واقعهلرینک هیئت مجموعه سی اولدیغنی و بونلرک آراسنده دیکر حادثاتده اولدیغنی کی بر معینیت وعلیت ربطه سی بولندیغنی و بناء علیه شعور حادثهلرینک قبل الاثبات قبول ایدیلن « مابعدالطبیعه بر روح : Ame » تابع اولمادیغنی ، حیاتیاتدن اقتباس ایتدیکی اصوللر و نتیجه لر واسطه سیله وراثت روحیه واقعهلرنده کوسترمک ایسته مشدر .

نه قلفتیزم روحیاتجیلری روحه فوق الطبیعه بر منشأ حمل ایتدکن ماعدا ملکات روحیه یی ثابت و مستقر عد ایله دکارندن روحیاتده « تکامل » مفهومندن مستغنی اولدقلرینی سویلیورلردی . ریبو ایسه بو اثرینه تکامل ذهنیتی ادخال ایتکه چالیشیور و عضویات کی روحی حادثهلرکده تکامله تابع اولدقلرینی سویلیورلردی . بو سببدن وراثت روحیه نام اثرنده حافظه ، ذکا ، مخیله ، حسیات وراثتلی خصوصنده پک چوق مثاللر کتیریور و نتیجه تدقیقاتنده شو اوچ قانونه واصل اولدیغنی سویلیور :

- ۱ : دوغرودن دوغرویه وراثت قانونی ؛
 - ۲ : أبودن برینک غلبه سی صورتیه غالب کلنک وراثت راجحه سی قانونی ؛
 - ۳ : آتاویزم قانونی یعنی (وراثت اجداد) ایله بو وراثتک مرضی قسمی اولوب انسدالن برینه وارنک مبتلا اولدیغنی خسنه لغک عینی دور حیاتیده تظاهر ایتک اوزره توارث ایتمه سی قانونی . فضاه اولارق بو اثرده وراثت روحیه نک اقوام وحتی بشریته قاداتمادی ایدمه ییله جکی کوسترمک ایسته مشدرکه بو نظریه نه قلفتیلرک « افکار و هییه » لرینی افلاس ایتدیرمکه متوجهدر .
- الحاصل بوتون حیات وصور ذهنیه نک اک بسیط شکلرندن اک معضل شکلرینه دوغرو تکامل ایتمکده اولدیغنی و بونلرک بسیطلکلری نسبتنده مستقر و معصللکلری نسبتنده غیر مستقر بولندقلری ادعا اولمشدر .

کوریلیورکه مؤلف روحی وراثتک عضوی وراثته ارجاع اولنه ییله جکینی کوسترمکله مابعدالطبیعه بر روح مدعاسنی ابطال ایتک ایستیور .

ریبو، ایکنجی دوره تکاملنده وجوده کتیردیکی مرضیات روحیه‌یه عائد اثرلریله روحك سطحنده کامله اکتفا ایتیمه‌رك حال صحت و طبیعیده ممکن النفوذ اولمایان اعماقنه کیتمه‌نك یوللارنی بولور و بومورته فعالیت روحیه‌نی مشعور تداعیلرله ایضاح ایتك طریقنی تعقیب ایتش اولان انکایز تداعیوننك قشر روحی کچه‌مه‌بن سطحی روحیاتنه علاوه روحك اک آلت طبقه‌لرینه نفوذ ایتك ایسته‌ین «درینلره متوجه بر روحیات» تأسیس ایدیور .

فی الواقع مرضی حادثات روحیه تدقیق ایدیلنجه حیات ذهنیه یکدیگری اوزرینه موضوع طبقاتدن متشکل کبی کورونور. واکاوست طبقه‌لر نه‌قادر مشعور ایسه‌لر اوقادارده استقرار سزدرلر؛ اک آلت طبقه‌لر ایسه بالعکس اک آز مشعور فقط اک چوق استقرار لیدرلر. روحك شعور عالمی ایسه غیر مشعور قسمی یاننده پک جزئی برشیدر و مشعور اشکال روحیه قانون تکامله غیر مشعور عالمدن حصول بولمده‌در .

ایشته ریبونك روحیاته ادخال ایتدیکی یکی طریق تحری بو (مرضی اصول) در. نیته کیم امراض عقلیه مشاهده و تجربه آلتنه آلدینی زمان کوریلور که روحك بو خسته‌لقرده تعقیب ایتدیکی منتظم بر انحطاط وار. مثلاً اک اول چوکن، ضایع اولان، انحطاطه اوغرایان، بوزولان روحك اک اوست طبقه‌لری یعنی اک کیچ تشکل ایدن قسملری، اک مغلق افعوله‌لری، اک غیر مستقر وظیفه‌لریدر. بناءً علیه مرض عقلی کسب شدت ایتدکجه یعنی انحلال روحی دوام ایتدکجه سطحندن عمقه، یکیدن اسکیه و غیر مستقردن مستقره دوغری متوالی بر تردی و انحطاط کورولور. مثلاً جنت باشلا نجه اک اول عمومیتله حسن اخلاقی، حسن بدیی، حسن دینی کبی اک متکامل هیجانلر، بونلری متعاقب دیگر کام هیجانلر، داها صوکر خودکام هیجانلر ضیاعه اوغرایور [۱]. الحاصل امراض عقلیه تکاملک عکسی بر سیر ایله بزه روحك انحطاطنی کوستریور که برشیئک ناصیل چوزولدیکنی کورمک ناصیل یاپیلدیغنی کوستره‌جک اک کوزل و دوغرو بر واسطه اولسه کرک .

ایشته ریبو بو اصول ایله حیات عقلیه‌نك غیر مشعور منطقه‌لرینه نفوذ ایتکجه چالیشیور و بو اثناده غیر مشعوری منحصراً (فیزیولوژیک) عد ایتدیکی حالده بالاخره بو مدعاسنی تخفیف ایدمک (پسیئولوژیک) بر غیر مشعور دخی قبول ایتك لزومنی ادراک ایدیور .

بو اثرلرک دیگر بر قیمتی «ذهنیه منتسبلری intellectualistes» ینك فلسفه‌لری علیه‌نه بر مقدمه اولمالریدر .

تداعیونك منحصراً مشابَهت و مجاورت کبی ظاهری و سطحی تداعی قانونلرینه استناد ایتدیردکلی فعالیت روحیه‌ده اصل و اساسک حالات تأثریه اولدینی و بوحالاتک دخی وراثت و محیطدن کلن نمایلاتک فعالیتی و جمله عصبیه‌یه یا یلمه‌سی نتیجه‌سی اولدینی آکلاشینجه آرتق ذهنیه منتسبلرینك منحصراً صور ذهنیه‌نك، فکرلرک تداعیلری واسطه‌سیله ایضاح ایتك ایسته‌دکاری فعالیت روحیه‌نك نه‌قادر صمنی و اوستون کورو برشی اولدینی میدان چیقمش دیمکدر .

ریبویه کوره آرئی ویا اکتسابی تمایلاتزدن اک قوتلیسی سجه‌مزی تشکیل ایدر. علاقه دیدیکمز

[۱] دها واضح و مفصل معلومات آلمق ایسته‌ینلر ریبودن ترجمه ایتدیکم «حسیات روحیاتی» تمام اثرک دارالفنون کتبخانه‌سنده کی طاش باصمه نسخه‌لرینه مراجعت ایده‌بیلرلر. - حسیات روحیاتی، جلد ۷، فصل ۱۴، صیفه ۹۸۴ - ۱۰۳۱ .

شی دخی بو تمایلاندن باشقه برشی دکدر . اشیای خارجییه قارشی علاقه مزی «بنفسه» و «غیر ارادی» اولارق استیجاب ایدن ینه بو تمایلار اولوب یالکیز باشنه بر صمان چوپنی بیله حرکت ایتدیره میه جک اولان قورو فکر لر دکدر . تمایلارک بنفسه و غیر ارادی اولارق استیجاب ایتدیکی علاقه لر دقتی وجوده کتیررکه بو دقت اولای حیوانده کورولدیکی کی بنفسه در . ارادی اولماسی آنجق اجتماعی احتیاج و ضرورتلرک تضییقی آلتنده یاپیلان ممارسه لرله ممکندر .

دقت ، تمایلاتک کثرنی یرینه نسبی بر وحدت اقامه ایدر . بناء علیه دقت ، بر انتخاب عملیه سی تعبیر دیکرله معارض تمایلارک توقیفی و موافق لرینک بر مرکزده جمعیدر .

بوتون بو وظائف روحیه « حیاتیات قانونلری » ایله قابل تألیفدر لر . مثلاً روح ده تحفظ و دوام ایده بیلیمک ایچون بدن کی تعضوه ، انکشاف و تکامل ایده بیلیمک ایچون ده کیتدکجه معضلاشه ن تداعیلره محتاجدر .

* *

ریبونک وجوده کتیردیکی روحیاتک ایکنجی دوره سنه تخصیص ایتدیگمز و شیمدی صیره سیله تلخیص ایده جگمز درت اثرنده مشترک اولان افکارناظمه بر قاق کله ایله آنجق یوقادار افاده اولنه بیلیر .

* *

۱ : حافظه خسته لقری . — ذهنیه منتسبلرینک حافظه حقنده کی نظریه لرنده اک چوق اهمیت ویردکاری جهت وقوعات ماضیه نک تاریخلرینی صحیح بر صورتده طانییه بیلیمک و اوکا کوره هر بر لرینی وقوعلری صیره سیله (احلال) ایده بیلیمکدر . حال بوکه ریبو به نظراً حافظه نک اساسلی جهتلری خاطرهلرک (حفظ) و (تخطر) لریدر . مؤلف بو ایکی حادثه روحیه یی حیات عضویه خاصه لر یله توضیح ایتک ایستیور و شویله دوشونبور :

مثلاً بو ویا شو احوال و شرائطک تضییقی آلتنده هم آهنگ اولارق ایقای وظیفه ایتمش جیره لر بو آهنگ فعالیتلرینی بتکرار حصوله کتیریمک تمایلی محافظه ایده بیلیر لر . بناء علیه مرا بز عصبیه یه خاص مکنی یعنی بالثوه موجود دینامیزم (قوانیت)ک سببی بو محفوظ قالان تمایل عضوبده آرانمالیدر . حجرات دماغیه آراسنده بر دفعه حصوله کلن هم آهنگ فعالیت تکرار ایتدکجه پرلشوب استقرار پیدا ایتککه باشلار . بوتون حافظه واقعه لرنده متعدد حجره لر برلکده فعالیتته داخل اولور و عینی واقعه لرک تخطرنده ینه عینی حجره لر مشترک فعالیتلرینی تکرار ایدر .

شو حالده حافظه : اکتساب ، تکرار و ممارسه کی اوچ فعالیتته و برده جمله عصبیه نک خواصنه استناد ایدر . متری ضیاع حافظه خسته لقرینک تدقیقی بزه حافظه نک اک صحیح تکاملنی کوسستر . بوتوع خسته لقرک تعقیب ایتدیکی سیر ، حافظه نک حین تشکله تعقیب ایتدیکی سیر تکاملک عکسنه دره . مثلاً اک اول انفساخه اوغرایان اک یکی خاطر اتمزدر . بونی متعاقب اسکی افکار مکتسبه من ، دها صوکر ا حسیات و تأثر اتمز و نهایت اعتیادی افعالز ضایع اولور . ایشته « ریبو قانونی » تسمیه ایدیلن شی بودر . بوقانون مرضیاته عائد اصولارک روحیاته تطبیقی سایه سنده آله ایدلشدور . ریبو قانوننک جوزدیکی بنای روح کوستریورکه درینلره قوتله کوک صالمش و فکرلردن چوق دها بزم اولان حسلر مزوارددر .

قسمی ضیاع حافظه وبالخاصه ضیاع اشارات حادثه لرینی تدقیق ایتدیکی زمانده « اوکان محرکه » نک حیات ذهنیه ده اوینادینی رولی کشف ایتککه موفق اولیور . بو باکر و فیاض فکر بالاخره ریبونک بوتون اثرلرنده اک صحیح بر واسطه ایضاح اولارق قولالانیلیور . اشاراتک ضیاع حافظه سی « حافظه

محركه : La mémoire motrice « نك بر خسته انی، اولوب بو خسته اق ، او كرنديكمز قونوشمه ويازمه نك دماغ طرفندن محفوظ ايدلمش بقايای محركه سايه سنده تأمين ايدلديكنی بك كوزل ايضاح ايدهبيلير . ضياع كلام وضاع تحرير (آفازی ، آغرافی) خسته لقلری دخی كله لر اونوتيلدينی حالده مدلوللری اولان فكرلرك اونوتلاديغنی وفضله اولارق كله لرك مترقی ضياع حافظه خسته لقلرنده اولدينی كي طبقه طبقه ضياعه اوغرادقلرینی واك اول ذهنی كله لرك ضايع اولوب حسيات و هيجانلری افاده ایدن كله لرك دها جوق مقاومت ايتدكارینی كوسترد .

۲ : اراده خسته لقلری . — بو خسته لقلر تدقيق ايديلنجه افعال اواديه منزه متوالی صفحات تكاملیه سی اولدينی و اثری بر صورتده منظم حرکات منعكسه : Les mouvements reflexes لردن باشلايه رق صباوتك دها ايلك كونلرنده مشاهده ايدیلن تأثیری شكللر اكسابی صورتيله « آرزولر » اولدينی و بو آرزولرك دخی کافی درجه بر امتداد و شدت پیداسی صورتيله شعور يلدیكي كوريلور . ايسته آرزولر بو سویه كمالی بولدقن صوكرادر كه غير مشعور ويا عضوی ، تحت الشعور ويا اوتوماتيك و مشعور حاللرك انجاب و تعيينيله حصوله كلكش بر قدرت توقیف و انتخاب اولان « اراده » انكشاف ايدر . اراده بی حصوله كتیرن بو حاللك هیئت عمومیه سی هرآنده کی «أنا» مزی ، یعنی روحیاتجی ایچون بر معطای انتهائی اولان «فردی سجه» مزی تشكيل ايدر . بو افاده لر ریبونك مطلق اولارق ثابت و مستقر بر «أنا» وینه ثابت و مستقر بر «سجه» طنمادیغنی وعینی زمانده حالات روحیه مزيك عللرینی مابعد لطیعه بر روحك ملكاننده آرامایوب هر فردك كندینه خاص طرز تحسسلرنده بولديغنی كوسترد . خلاصه اراده ، منشائی حرکات منعكسه دن آلوب برغایه انطباق ایتك اوزره وظائفی كیتدكجه معضالشه ن بر مجموعه افعاله دوغرو تكامل ايدر .

۳ : شخصیت خسته لقلری . — بو خسته لقلرك تدقيقی ریبویه آنانك مجرد بر وجود اعتباری اولمایوب بك معضل حرکات و وظائفك هیئت عمومیه سی بولنديغنی و شخصیت دو بغوسنی تشكيل وادامه ده اك مهم عواملك هرشیدن اول احساسات عضویه ايله بونلرك اتصالی اولديغنی كوسترمشدر . بناء علیه شخصیت بوزوقلقلری احساسات عضویه بوزوقلقلرینه صبقی صبقی به مربوطدر . بونلره برده حافظه بی علاوه ایتك لارمدر . بناء علیه شخصیتی تشكيل ایدن أركان ، حافظه ايله فعالیت عضویه نك انقطاع سزاعنه ترجمان اولان حسیاتدر . فكرك تشوشات شخصیه ده کی رولی تاليدر .

بو كا رغماً ریبو ، شعوری هیچه صایق و بر حادثه كاذبه : Epiphénomène کی تلقی ایتكدن چكینمك لازم كلديكنی سوبلور . چونكه علم روح اصوللری شعور حالاتك حیات ذهنيه ده مطلق دینه مسه ده بك اعلا بر عامل اولابیلديكنی و بو حاللك غير مشعور و تحت الشعور حاللره تشریک مساعی ایتديكنی واضحاً كوستریور . مثلاً دور استحضاری غير مشعور اولان بر احتراض مشعور اولقله هم سجه سی دكیشدیریور ، هم ده ساحه تأثیرینی آرتدیریور .

۴ : دقت . — مؤلفه كوره بو حادثه بی تام مناسبه نه سپیریتوالیستلرك ، نه ده ذهنیه منتسبلری دیديكمز آنالفتوآلیستلرك نظریه لری ايضاح ایدهبيلور . دقت ، ایستر بر قدرت روحیه یه ، ایستر بر اراده یه ، ایستر بعضی فكرلرك ترجیح وفاقیتنه عطف ایدیلسین اصلاً دوغرو دكلدر . دقت اولابنفسه در و بو حاليله حالات تأثیری طرفندن حرکته القا ایدیلن عناصر محركه دن مرکبدر . دقتی تشكيل ایدن بو مجموعه حرکات آنجق بر حسك تضییقی آلتنده ایفای وظیفه ايدر . ارادی دقت بر شكل مشتق

اولوب بىر افعولە توقىفدر. اويلە افعولە توقىف كە حر كاتك اكثيرىتىن ايجلرندن كوچوك بر زمىرە منفعىتى دورودومق اقتدارىنى حائزدر .

خلاصە دقتە مەم اولان حر كاتك مقانيزمە سىلە بونلرى فعالىتە كىتىرن اشتھالر و آرزولردر . دقتى اتمام ايدن عناصر تاثيرە ايلە حر كاتك برلشمە سىدر .

رېبونك اوچىنجى وصوك دورە تكاملنە عائد مساعىسى ، « حيات تاثيرە مسئلەسى » نى ھىئت ھىمومىيە سىلە يكيىدن تدقيق ايتىك اولمشدر . (سىپىنوزا) نك اخلاق : Ethique نە تدقيق ايدىلن احتراصلرلە (شوپنھاوەر) ك حيات تاثيرە نك نوەسىنى تشكيل ايدن « اشتھا و آرزو » لرە مسىند « وولونتارىست » فلسفە سىندن صوكراسىيات و احتراصات تدقيقاتى محسوس بر ترقىيە مظهر اولماشىدى . بومسئلە لك اصول دائرە سىندە و علمى بر ذھنىتە تدقيق ھىم روحىيە ، ھىم دە فلسفە يە پك فائىدە لى و عىنى زماندە چوق جانلى بر نفس آلدىرە جەدى . ايشتە رېبو ، بوزمىندە كى تدقيقاتىلە فلسفە يە يكى بر كشف كىتىرمە مشىدە حيات تاثيرە يى فیزیولوژی و مورفولوژی اصوللرىنە استناداً كوكلرندن تشریح و توضیح ايتىكلە حس و فكر ك قىمتلرى دعوای فلسفىنى دھا علمى معطالرە كورە قابل مناقشە اولاجق بر حالە كىتىردى .

رېبوىە نظراً روح بشر ك تملی اشتھالر ، نفرتلر ، آرزولر ، تمايللردر . ذھنىت بشرە حاكم اولان ذكادن زيادە حيات تاثيرەدر . احتراصاتە نسبتە محاکمە و منطق قوتى پك ضعيفدر . الك بوىكسك و معضل حس و هیجانلر مركز كوكلرىنى عضوى تمايللر مزده بولق ممكندر . تمايلات و حسيات ، ذھنىە منتسىلر نك ظن ايتىكارى كى « مېم بر شكل ذھنى » ويا « احساساتك بر كفىتى » اولمايوب ذھندن ، ذكادن ، عقل و محاکمە دن مستقل و بذاتە موجوددرلر . تمايلاتك عناصر ذھنىە ايلە قارىشمە سى مؤخر بر حادثەدر . روحدە فكرلردن ، محاکمە و تصورلردن اول بىزى حر كت و فعالىتە كىتىرن محر ك و فعال بر طاقم عضوى و حیاتى قوتلر واردر . ايشتە اصل و اول اولان بوقوتلردر . ذكا ، تفكر ، قىاس ، منطق ، محاکمە حادث و مؤخر تظاهراتدر . بناءً عليه « محر ك قوتلر » آنجوق حيات تاثيرە مركز اساسى اولان تمايللردر . حيات تاثيرە حيات ذھنىدە اصل و اساس اولدقن ماعداد محاكات و افكار بويوك بر انكشافە مظهر اولدىنى زمانلردە بىلە بو حيات كىندى استقلال و قانونلرىنى محافظە ايدر .

حيات تاثيرە ھرشىدن اول عضويتىمىز ك عكس العمللرندن متاثردر . حسياتىمىز ك شعورى كىندى سىنى دىنى احضار ايدن تحولات و تغيرات عضوىدەن صوكرادر . (لانغە) و (جەيمس) ك ھىجانلر ك تىكونى حقندە كى معروف نظرىە لرندە مشترك بر اجتهادلرى واردر : ھىجانلر ك تىكونندە اولاتنىيە ، صوكراسىيات تغيرات عضوىە واك صوكراسىيات ھىجان شعورى كلير . رېبوىە حيات تاثيرە سىندە بو نظرىە يى قبول ايدىيور عضوى تحولاتك مولودى اولان منظومە حر كاتك محفوظ قالان ترسباتى حسياتىمىز ك درونى نسجى ، بنىە ميخانىكىيە سىنى تشكيل ايدر . حسيات ، بومقاومە حر كاتك تذبذبات خارجىە واسطە سىلە تنبىە ايدىلە لرىلە اويانىر . حسياتك شعورى اولان فكر بو حر كت عضوىدەن صوكراسىيات كلير . بناءً عليه ذھنى حافظە دن

آیری و مستقل بر « حافظه تأثریه » وارد. بونك حفظ، تخطر، نسیان، تداعی، دقت، تخیل محاکمه، تجرید، تعمیم و... الخ. قانونلری آیریدر. مثلاً ذهنی حافظه مزك اونوتدینی، دقت ویا تخیل ایتمدیکی شیلری تأثری حافظه مزك ده عینی صورتله قارشیلانمهی ایجاب ایتمز. هله صنعتکارلرله زاهدلر و اخلاقپرستلرک حیات و فعالیت روحیه لری ذهنی حافظه ایله هیچ بر صورتله قابل ایضاح دکلدر. نیتیه کیم آثار صنعتده کی تداعیلر، ذهنیه منتسبلرینك تداعی قانونلریله هیچ ده آکلاشیله جق کبی دکلدر. [۱]

حالات تأثریه ماهیت محرکه و مهیجه سنی غائب ایتمکسزین تکامل ایدر. بناءً علیه حسیات عالییه تهییج و تحریک اعتباریله علی العاده هیجانلردن باشقه بر ماهیتده دکلدر. مثلاً حس عدالتدن عضوی و محرک عناصری، تأثری انعکاسلریله رفع ایدیکز، روحده مجرد و قوتسز بر عدالت فکرنندن باشقه نه قالیر؟

حافظه، اراده، شخصیت ناصل مستقردن غیر مستقره، بسیطدن معضله دوغرو طبقه طبقه انکشاف و تمی ایتمشسه حسیات دخی عضوی تمایللردن باشلایه رق اک یوکسک و معضل فکرلرله ممتزج تمایلات عالییه قدار طبقه طبقه متشکلدر. بناءً علیه حسیات تأثریه ده کثرت تمایلات موجوددر. مسئله بو طرزده وضع ایدیلنجه حالات تأثریه نك فعالیتی غیر مشعوردر. حسیاتی « تمایللر » ویا « ابتدائی سوق طبیعیلر » مزدن باشلاتان ریبویه کوره ایلك تمایللر من تاریخ ظهورلری صره سیله شونلردر:

۱: مدافعه عضویه نك ایلك تظاهری اولان قورقو؛

۲: قورقونك مثبت و تجاوزی شکلی اولان حدت؛

۳: تجاذب، ورقت هیجانلری؛

۴: اویون انسیاقی، سرگذشت و طالع انسیاقلری؛

۵: جنسیت هیجانی؛

۶: فعالیت بدیعیه تمایلی.

فعالیت بدیعیه، حیاتده صرف ایدیله جك فضلّه قوت اولدینی زمانلرده کورونور. بو فضلّه قوت حیوانلرده بر طاقم حرکتلرله بشرده خیاللرک امتزاج و تألیفلریله تظاهر ایدر. علی العاده اویون حرکتلریله صنعت مولوداتی آراسنده کی شیرازه اتصالی پاندومیمالی رقص تشکیل ایدر. کورولیورکه ریبو بوراده (سپه نسه) له همفکردر.

حسیاتک کندیسنه مخصوص بر منطقی وارد. بو منطق مجرد منطقدن باشقه اولدینی کبی عینی زمانده دهها طبیعی در بو منطقک « آرزولر » و « اعتقادلر » اولق اوزره ایکی غایه سی وارد. اونک

[۱] روحیاتده آرتق « قلاسیک » معلومات صیره سنه کچمش اولان حسیات روحیاتی مع التأسف

مریبلرمنه کویسترله مشدر. انقلابی متعاقب تربیه مؤسسسه لرمن « تربیه » دن چوق دهها قولای اولان « تعلم » غایه سنه صاریلدقلرندن روحک اک سطحی طبقه سی اولان « ذهن » دن اوتیه کچه مه دیلر. بونده قولایلق سائقندن باشقه ساطع بکک ذهنیه جیلکه مساعد اولان مزاج و تربیه فکریه سنک ده بویوک بر تأثیری اولمشدر. حالبوکه مریبلره لازم اولان « روحک تمامیتی » یعنی اولدینی کبی و مشخص اولارق بیلنمه سیدر. ذهنیه جیلر روحک اسکلتی کوریورویا لکیزبونی کویستریورلر.

وظیفه سی مجرد و علمی حقیقتلری استهداف ایتک اولمایوب آرزو و اعتقادلرینی تلقین ایدیه جک جتترلر ، دلیللر صیرالامق ؛ تسلیه ، اقناع و تأویللره موفق اولمق و الحاصل مدافع حیات اولمقدور . بناءً علیه اوکرندیکی ووبردیکی حکملر شأنت حکملری اولمایوب آرزو و اعتقادلره مستند « قیمت حکملری » در .

حسیات منطقک اک اعلاسی « احتراصلر » ده کورونور . ریبویه نظراً احتراصلر ، مختلف تمایللرک منظومه دار برانسجام آلتنه آییناسی و تأثری برحافظه ایله شدید برخیله نك بوانسجامی تقویه ایله مسی نتیجه سنده حاصل اولمش مستقر حالات تأثریه لردر . بونلر « تحت الشعور » حاضرلاندقدن صوکره شعوره چیقار و امتداد ایدرلر . احتراصلرک عاقبتی : یا توکنمه و تطمین و یا اشباع صورتیه منطقنی اولمق ؛ یا باشقه بر احتراص استحاله ایتک و یا فجیع نتیجه لره منجر اولمقدور . انسانلرک اکثریسنده احتراصلر وسط درجه نی آشماز . بویوک و قوتلی احتراصلر دهالر قدار اندرلر . بونلر مجرد منطقک بیک درلو قیود و احترازان ایچنده دکل بوتون موجودیت و روحلریله یاشارلر . افعال و حرکتلری اولانجه و ارقلرینک ایمانی و یکپاره افاده لیدر .

*
* *

ریبونک « حسیات روحیاتی » ، « حسیات منطقنی » و « احتراصلر » نام اثرلرنده کی افکار اساسیه برقاچ صحیفه ده بوقادار اجمال اولنه بیلیر . تفصیلاً مطالعه ایتک ایسته ینلر کچن حاشیه لرده عرض ایتدیکم ترجمه و تلخیصلره مراجعت ایدرلر .

*
* *

عمومی فکرلرک تکاملی . — ریبو ، بواثرنده ده تکامل اصولندن آیریلما دیغنی و بو خصوصده کی مقدم فلسفی تدقیقلرک یالکیز متکامل بر مفکره نی نظر دقته آلارق تفکرک منبعلرینه قدر کیمه مسی دولایسیله علمی بر اصول اولما دیغنی و بناءً علیه کندیسنک بو اثری تعقیب ایدیه میه جکنی سویلیور . مؤلفه نظراً ذکا ، اول امرده عملی آلاتدن باشقه برشی اولمایان حواس خارجیه ایله برابر دوغمشدر . بو آلترک ایلاک وظیفه سی فردک دوغروندن دوغرویه محافظه سندن باشقه برشی دکلدی . احساسات ، دهالبتداده محرک بر مقانیزمه یه دوغروندن دوغرویه مربوطدر . بونک ایچون بنفسه بر عکس العمل بهمه حال بر تنبیهی ایجاب ایتدیرر . بو تنبیه ، حیوانات سفلیه ده قابل تمثیل بر نسنه نك حیوانه تماس ایتمه سی ایسه بونک نتیجه سی اولان عکس العمل دخی مذکور نسنه نك هضم ایدلک اوزره حبس و بلع ایدلمه سیدر . تنبیهاتک بر نوعی ده ضیائی و حروری انطباعات اولوب بعض ذوی الحیاتده مضر و یا نافع اولدقلرینه کوره تقرب و یا تباعد عکس العمللری تولید ایتمه کة کافیدرلر . یوکسک مخلوقاتده ده کیفیت عینی اولوب یالکیز دهال معضلدور . بونلرده قابلیت انطباعیه کثیر اولدیغندن عکس العمللر دخی چوق دهال متنوعدر . حظ و یا ألم تولید ایدن اشیا و واقعه لرک مکرراً ادراک اولنمه سی هم حافظه ده قالمه لرینه ، همده موجب دقت اولمه لرینه باعث اولور . نهایت بو محسوسات ، بللی باشلی بر طاقم صور ذهنیه حالنی آلمغه ، مجاورت و مشابهت قانون تداعیسی واسطه سیله ده قابل محاکمه اولمغه باشلارلر . آرتق عینی احوالده عینی حادثاتک ظهورینه انظاراً استقبال سزیه بیله جک بر حاله کلیر . ایشته ریبویه نظراً محاکمه نك رشیمی آرتق حصوله کلمشدر . مثلاً اوزرندن دومان چیقان یکلردن او بورلق حرصیه آغزی برقاچ دفعه یا تمش بر کوپک نهایت دومانلی غداردن قورقغه باشلار . حتی بعض حیوانلرک

بىزگە واسطەسىلە خىسۇسەننى ئومۇمە ئىنتالارى واقەدەر . ياكىز بولۇردەكى مەكەنك غايەسى عىنى
 زىماندە فەكر و مەھۇملەرە دىكل ياللىزى عەملى بىر نەتىجەيە واصل اولمىدەر . ايشته انسانلردەكى نظرى
 مەكەنك ايله بعضى ذكى حيوانلرك مەكەسى آراسىندە بۇدرجە فرق واردەر .
 قونۇشمەيە باشلامازدن اول چوققىلردەكى فەعالىت زەھنىيە بۇطرزىدە اولدىنى كىي ابتدائى انسانلردەدە
 عىنى حال واقەدەر . بولۇردە بىلىمك آررزوسى عەملى و انتفاع غايەسىندىن باشقە بىرشى ايجون دىكلدەر .
 بورادە مەكەنك و فەعالىت زەھنىيە مەشخۇس ، انتفاعى و خىسۇسى اولوب مىجىد ، حەسى و عەمۇمى دىكلدەر .
 حەسى تەفكەرە تەجربە و تەعمىم واسطەسىلە كچىلمىشدر . بۇندىن اول مەشخۇس صور زەھنىيە موجود
 اولوب مىجىد فەكرلر بوقدەر .

تەجربە ، شعورك دارلىنى و دقتك دىھا فائىدەلى شىلرە متوجە اولمەسى سايەسىندە حصول بولۇر .
 شعور ، حواسە چاربان بوتون شىلرە مەشغول اولاجق قادار كىنىش اولمادىنى ايجون آنجق كەمفەيد
 اولان انتپاعاتە آچىق بولنور . بىردە مىثلا آتە قارشى رسامك دقتىلە طبيعائى وىييارىش مىراقلىسىنك
 دقتلىرى اصلا بىر اولماز . اطلاع وىي ادراك دىدىكىمەزىشى ، حەسىيات و مىنافەمىزە كورە بىرشىئك آيىقلانمە
 و بىسىطلىشىدە سىدەر . اطلاعك دقت و شعور قانۇننە كورە اشىيادىن تەمىز و تفرىق ايتىدىكى اجزا ،
 اوشىئىك مەطلىع اولان فردە نظراً ك مىجىد و عەمۇمى اولمەسى لازم كلىن حەقىقتىدەر . تەجربە ، روھك
 كىندىسەنە داخلى اولان شىلرە قارشى ياپىدىنى بىر اصطفا عەملىيە سىدەر . بىنەئەلىيە مىجىد مەھۇملر اصل
 واساسى اولمايان بىكى و اويدورمە بىر طاقم حەقىقتلر اولمايۇب روھك تەكمل و اصطفا ايتىدە بىرۇب سادە لىشىدە بىر دىكى
 شائىتلىدەر . عەمۇمى فەكرلر ايشته بۇ مىجىد مەھۇملردىن ياپىلىر . مەشابهەتلىرى اريتەرك بىر ياقىق تەجربەك
 غايە سىدەر . فەكرلرە مەھۇملر ، اريتەلمىش ، بىرلىشىلمىش مەشابهەتلىدەر . بورادە « عىنىت » تەبىرىنى
 قوللانمىۇب مەشابهەت دىدىكىمەزە دقت ايتىلىدەر . مىجىد و عەمۇمى مەھۇملر بىر چوق عىنىتلىك اسم مەشركارى
 اولمايۇب آنجق مەشابهەتلىرى غالب اولان فرقىلى شىلرك بىر مەھۇم ، بىر كەلە چىرچىوەسى ايجنە صوقىلما سىدەر .
 فەكرلرك بۇ تەكاملى ايشاخنە نظراً فەكرلر ، شعور دە تەمماً مەشكىل بىر حەلدە مىنجلى و عالم
 خارجىدىن بالىكلىيە آبرى و مەستقل بىر شائىت اولمىدن چوق اوزاقدرلر . بۇ حەقىقت لسانلرك و منظومە
 اعدادك تەدقىقىلەدە آكلاشەلمەقدەدەر . مىثلا بىكرى مەھۇمىدىن اول دىرت دىفعە بش مەھۇمى قەبل
 تصوردر . كەلە دىتلىن شىي ابتدادە بىر « مەخظرە » يعنى نوعى خىيال زەھنىنك بىر دىستىكى ايدى . باشلى
 ياشنە بىر قىمت مەخسۇسە اكتساب و نەهايت فەكر كىكانە شعورلى تەظاھرى پاىەسىنى احراز ايتەسى بالآ خىرەدر
 كەلەر ، مىجىد مەھۇملر فەعالىت روھىيەنك رەزىنى شعورلىدەر . بۇر مىزلرك آلتىدە غەير شعورى اويلە
 بىر خىزىنە واردركە بۇ اولماسە مىجىد و عەمۇمى مەھۇملرى نە آكلامىز ، نەدە ئداول ايتىدە بىر مەمكىندەر .
 بوتون حادثات روھىيە مىزدە اولدىنى كىي تەجربە و تەعمىمەدە دىخى غەير شعورى فەعالىت روھىيەنك حەسەسى
 واردەر . ناقص وىي بوش بولدىمىز مىجىدات و هوأىيات زەھنىيە ، عەملىدن نظرىيە وىي انظرىدن عەملىيە
 دوغرى و تەدرىجاً تەكامل ايتەدن آتلاشمىش و هېچ ياشانمەش تەجربە و تەعمىملر مىزدەر . حەقىق مىجىدات و تەعمىملر
 وحتى كىيوكىكلرى كوكلىرى اولان شائىي اطلاع و اعمالمىزە بلا انتقطاع قەبل ارجاع اولانلردەر . عاملىرك
 تارىخى حەسى تەجسس زەھنىنك نە قادار كىچ تەظاھر ايتىدىكىنى پك اعلا كوستىر . مىثلا حساب مىراقى
 أولا اشىيائى طائىق ، صوكرەدە قەبلىر طاقم مەعاملات تەجاربەدە استعمال ايدىك احتىياج عەملىيەدىن دوغمىشدر .
 ھەندسە تارلالرك مەساحەسى ، مانىودلا و سطىح مائىللر آغەير شىلرك قەلەبىر مەسى احتىياجلىرىنك مەھسۇلىدەرلەر

مدنى حيات ايله ، دىنى بايراملرى تثبيت ايتىك و مېودلرە مديون اولنان قوربانلىرى كىچىك دىرمەك
اندېشە سندن هېت باشلامشدر . . . الخ

روحك بو عملى وجهه تجسسندن ماعدا بالاخره برده درونى وخارجى احوال و ايجاباتك تاثيريله
فلسفى و علمى تجسس اولق اوزره ايكي تجسس دها ظهور ايتمشدر كه بونلرك حقيقى عامللىرى غير شعور
برحاله ياشانيلان احتياجلردر .

الحاصل رېئويه نظراً حيات فكريه نك تكاملنده تدريجى تكاملله برابر بنفسه تحوللرده وارددر ؛
يعنى فائده و تقليد سائقلىرى ايله وقوعه كلن تدريجى ترقيات فكريه دن ماعدا داهيلر ، موجودلر
وكاشفلك بنفسه و آنلامه صورتيه وجوده كتير دكلرى تكامللار وارددر . مثال اولارق بر جوق
داهيلرك دها پك كوچوككن غير منتظر يوكسك بر طاقم تجريدلره آنلايه بيلدكلرى كوسترلمشدر .

يارايجى مخيله . — بوتون حالات تاثيريه « يارايجى مخيله » اوزرينه مؤثردر . روح ، سرور
ويا نوميدى حسلرندن كچمه دكجه و يابر مجذوبيت دويمادقجه هيچ برشى ابداع ايده مر . انسانك قيمت
شخصيه و تهيجيه سى ابداعك ايلك عامللارندن اولوب ايكنجى عامل روحك « غير شعورى فعاليتى » در .
ايسته رېئو بو اثرنده آرتق روحك ديناميكيتنى پك كوزل كورمش و آكلامشدر . استاده كوره
غير شعورى عالم روحى « ستاتيك » و « ديناميك » اولق اوزره ايكي قسمه قابل تفريقددر . مفكره ينى
مشغول ايدن دعوالرك حلنده فعال برسعيده بولنان ديناميك قسميدر . ايلك اثرلرنده غير شعورى
عالمى غريزى (فيزولوژيك) تلقى ايدن رېئو ، يارايجى مخيله ينى تدقيق ايتدكدن صوكرا انسانده فعال
وغير فعال اولق اوزره تماميله « روحياً غير شعورى » برعالمك دخى موجود اولديغنى قبول ايتمشدر .
چونكه بو نظريه نك خارجنده نه هيچانلر مضرى ، نه ده مبدعلكمزى ايضاح ايله مك ممكن دكلدر .
همده بعض مؤلفركى غير شعورى منطقه روحيه ينى شعورك كيتدكجه صولان و نهايت قاراران ثابت
راكد و مستقر برشكلى حالنده تصور ايتك كافى دكلدر . بو قسمده فعال بر رول موجود اولمادقجه
داهيلرك كشفلى ، صنعتكارلرك الهاملرى تماماً اسرار انتكيز قالير .

دها ايله يارايجى مخيله نك تداعيلرينه دقت ايدياسين . بونلر اكثراً عقل و منطقك اصلا تخمين
وتعيين ايده ميه جكى تداعيلردر . منطقاً هر هانكى بر موضوعك ألى ويا يوز فكره عيى احتمال ايله
تداعى ايمه سى ممكن ايكن بونلردن يالكنز بريله تداعى ايمه سى مجرد و عمومى هيچ بر قانون ايله قابل ايضاح
دكلدر . عقل و منطقك اولدن تعيين و تخمين ايده ميه جكى يوتداعيللى خبر مراض اولمادن حاضرلايان
وبرآن مسعودده شعوره آتان غير شعورى عالم روحينك ديناميك فعاليتيدر . « حدس » و « كشف »
ذيلن سريع استدلالر بو فعاليتك اندفاعاتندن باشقه برشى دكلدرلر . [۱]

[۱] يايچى و يارايجى مخيله نك تظاهرلى نه قادار لايعد اولورسه اولسون قابل تصنيفدرلر
رېئو بونلرى اولالا اوچ بويوك شكله ارجاع ايدىيور :

۱ : طاسلاق حالنده تخيلات ؛

۲ : تثبيت ايدلمش تخيلات ؛

۳ : آفاقياشديرلمش تخيلات .

بوتخيلاتك ايلك شكلى : رؤيالر ، خوليالر ، صاييقلاملر (مرضى معناده دكلدر) در . بونلرك

ریبو : « غیرمشعور حیات روحیه و حرکت » نام اثرنده « بنیه ذهنیه » یی شویله کورییور : شعوری حیات روحیه ، فعالیت ذهنیه نك السطحي طبقه سنده کی جریانلردر . شعوری فعالیتدن مقدم دائماً غیرشعوری بر فعالیت روحیه موجوددر . بو غیرشعوری حیات ، عضوی عکس العمللرک نتیجه سی اولان « تمایلات » دن یعنی غایت باطنیه ایله اداره ایدیلن برچوق « حرکت » و « توقیف حرکت » غروپلرندن ترکب ایدر .

غیرشعوری حیات روحیه نك اصل شکلی کثرت تمایلاتدر . هر تمایل باشلامش بر حرکت دیمکدر . حواسمه چارپان انطباعاتی انتخاب ایتدیرن و بواختابک اسباب موجبه سنی تعیین ایدن وفردک کندینه خاص عکس العمللرینی ایجاب ایتدیرن هپ مذکور تمایللرک شعورده تولید ایتدیکی « حالات تأثریه » در . عقل نه قادر انکشاف ایدرسه ایتسین حالات تأثریه نك نفوذ و تأثیرندن قورتولاماز . ذکالک وظیفه سی تمایللرمنک سوروکلک یوب کتیردیکی آرزو و حرکتلر آراسندق انتخابلر ، تجرید و تعمیملر ، مفهوملر ، صور ذهنیه لر یا مقدر . صور ذهنیه سنی بو صورته انتخاب ایدن ذکا ، بونلری کله دیدیکمز « اشارتلر » له تثبیت ایتکله شأنیتلر عالی یرینه لسانی اقامه ایتمش اولور .

خلاصه غیرشعوری حیات روحیه بر غایت باطنیه یعنی میخانیک و خارجی سیدلرله ایضاح اولنه مایان بر دینامیزم ایله چالیشیر . بناء علیه حسیاتمنک جا کمبکی آلتنده محاکمه واستدلالده بولندیغمز

اوصافی : وحدتسنلک ، کلوب کچجیلک ، رؤیایه بکزه یشلک ، قوددن فعله جیقمامازلک ، موهومیت و قدرت اراده دن محرومیت ، تماماً باطنی و شخصی اولمقلق ، ابتدائیلک و ذات الحركه لک در .
ایکنجی شکل تخیلات : ماصاللر ، افسانه لر ، بدیی اثرلر ، فلسفی و علمی فرضیه لردر . بونلرک اوصافی : اولکیلر کبی موقت و آنی بر اعتقادک محصولی اولمایوب کرک مبدی و کرک دیگرلری ایچون بالذات موجوددرلر . قبول و یا رد ، تحقیق و یا تنقیده معروض اولوب شلاردن فرقسزدرلر . یعنی بونلر آرتق دیگر شأنیتلر کبی آرامزده یاشار ، موضوع بحث و مناقشه اولور . افعال و حرکتلرک تأثیر ایدر و بالمقابل بزدن متأثر اولورلر . بونلری تثبیت و تجسد ایتدیرمکه واسط اولان لسان ، یازی ، سسس ، رنگ ، شکل و خطرلدر . ماهیتلری احتمالی و آنفیسیدر .

اوچنجی شکل تخیلات : علمی ، میخانیک ، صناعی ، تجاری ، اجتماعی ، سیاسی کشفیات ، اختراعات و مؤسساتدر . بونلرک اوصافی : اعتباری و موقت شأنیتلر اولمایوب مادی ، اجتماعی حادثه لر میاننه داخل و آثار طبیعیه کبی ثابت و معین شرائط حیاتیه یه تابع وارلقلردر .

بو اوچ شکل تخیلی ده باسیط تشبیه لرله افاده ایتک لازم کلیرسه ایلك اشکال هخيله بدنسز ، مکانسز و تماماً حریته تابع برر روح مجرددرلر . ایکنجی اشکال ، همان غیرمادی دینه بیله جک بر ظرف ایله محاط روحلردر که مدکلرله پرلرله و یاجینلرله شیطانلرله تشبیه اولنه بیایرلر . اوچنجی اشکال خیالییه ذوی الحیات کبی روح ایله بدنندن مرکب تام بر عضویت ، تجسد ایتمش برر مفکوره درلر . بو مفکوره لر تجسد ایده بیلیمک ایچون برچوق استحاله لر کچیرمکه و قابل استفاده عملی بر موجودیت قازانه بیلیمک ایچونده انطباق قانونلرینه اویمغه مجبوردرلر . سبیرتیوالیستلرک تلقیلرینه کوره روح ناصیل بدنک اقتضالرینه کوره انحناء و اعوجاجلرده یولنه رق کاه خادم ، کاه مخدوم اولمشسه بو آفاقی تخیلاتده عینی سیری تعقیباً وجوده کلشدرلر .

وقت؛ تعبیر دیگر له آرزوی حیات غلبه ایتدیکی زمان اک درین ، اک باطی شعور منک حدس لرینه توجه ایدرز . آرتق ماده ، کمیت ، میخانیکیت قیمتلری یرینه بالذات حیات ، کیفیت و دینامیزم کسب اهمیت ایدر . محاکمه واستدلالمز علمی تحریاته توجه ایتدیکی زمان ایسه یالکیز کمیت و میخانیکیت موضوع بحثدر . بناءً علیه بوراده مجرد دوشونور و حقیقی مناسبتلری یرینه عقلی ، انتفاعی مناسبتلره توجه ایدرز . فی الواقع علمده سائق حسیات ایسه ده حیاتده کی حسیات قیمت و کیفیتلره متوجه ایکن عامده حسیات منفعت و کمیتلره متوجهدر .

ریبونک بوتون اثرلرندن خلاصه چیه بیله جک بونظری ملاحظه لری عرض ایتدکن صوکر « مشخص روحیات » وادیسنده کی مساعیسندن برنبده بحث ایدلم : ریو بو وادیده کی تجربه لرینی « حسیات روحیاتی » نده مهم برفصل تشکیل ایدن « سجه لری » ی تصنیف ایتکله یاپدکن صوکر « یاراتجی مخیله » ده دخی مخیله نک نوعلرینی مشخص اولارق تصویر ایتشدر .

ریو : « سجه ده اساس اولان تمایلر ، الجالر ، آرزولر ، حسلردر و یالکیز بونلردر . » حتی ده ایلری کیده رک بعضی کیمسه لرده ذکانت غالب بر صورتده انکشافی سجه نک ضوره اوغرامه سنک بر نتیجه سیدر دیور . [۱]

روحیات فارسی اصول و نقطه نظری

معاصر آلمان وانکلیر روحیاتلری حقنده کی اثرلرینک مقدمه لری ریبونک بوتون حیات فکریه سنی ، بوتون پروگرامی تلخیص ایدن برر شاه اثردرلر . (ده قارت) ک « Discours de la Méthode » ی نه ایسه بو مقدمه لرده اوماهیتدهدر .

ریو ، « معاصر انکلیر روحیاتی » نام اثرینک دیباجه سنده مخالفلرینک روحیاتده کی اصوللرینی درشت بر صورتده تشهیر ایتدکن صوکر کندی اصولی کوسترر . بو اصول ، علوم طبیعی اصوللرینی شعور حادثه لرینه عیناً تطبیق ایتدکن عبارت اولدیغنه کوره ریبونک بوتون مساعیسی بو جمله ده طولانه بیلر . بو اساس قبول ایدلکن صوکر آرتق روحیاتی فلسفه دن آیرمق و تماماً مختار بر علم یامق لازمدر . نیته کیم ریویه نظراً نه اخلاق ، نه بدیی ، نه دینی ، نه فلسفی هیچ بر اندیشه ایله مقید اولمایه حق بر روحیات لازمدر . نباتات و حیوانات بو اصول ایله ناصیل ترقی ایتدیلر سه روحیات ده عینی یولی تعقیب ایتکله اکتساب فیض ایده جکدر .

بونقطه نظره کوره تفحص درونی اصولی یا ترک و یا هیچ اولماز سه تقیید و تحدید ایدلمی در . چونکه (مهن دویران) و (ژوفر واک) نک تفحص درونی ایله وجوده کتیردکلری روحیاتک کفایتسزلکی آرتق آکلاشیلدی . بعدما « أنا » نک هم صحنه ، هم ده تماشا کر اولابیله جکنه اعتماد ایدیله من . فضله اولارق بوفلسفی اصول ایله فیلسوف آنجق نورمال اولان کندی نفسی ترصد ایده بیلر ؛ آنورماللری کوره من . او حالده حادثات روحیه نک بر نصف دیگرینی تشکیل ایدن و نورمال حادثه لری ایضاح ایچون الکطبیعی برواسطه اولان مرضی حادثه لر فیلسوفک تفحص درونسیله مشاهده ایدیله من بر حالده

[۱] مفصل معلومات آماق ایسته یلر ترجمه سنه مراجعت ایده بیایرلر . دارالفنون کتبخانه سی ؛

طاش باصمه ؛ جلد ۲ صحیفه (۸۴۹-۹۸۱)

قالير . بناءً عليه روحياتك اصوللرى دىخى علوم طبيعیه كې آفاقى قالمالى و ضرورت حاصل اولمادىق
تفحص درونى به مراجعت ايدلمه ملیدر .

برده تفحص درونى ايله ياپىلان روحيات آنجق توصيف وتصنيف ياپه بيلير و يا خود بر نوع
ادبيات و فلسفه وجوده كتيرو . حالبوكه بونك عكسى اولان آفاقى اصول حرکات باطنیه نك نتيجه لرینه ،
احتراسلرك افاده خارجیه و مرئیه لرینه ؛ لسانلرك ، آبدات تاريخیه نك تدقيق و مطالعه سینه استناد
ايتدىكى ايچون بو طريق ايله تدوين ايديله جك روحيات ؛ فيزيولوژى ، تشریح دماغى ، آنترپولوژى ،
آنثروغرافيا ، ادبيات و بوكا ملحق بوتون معرفتلردن استعانه ايدى جكى كې ثمراتى دىخى نه قلتميزمك كوسترشلى ،
طنان و فقط ايچى بوش مدعالرندن چون دها فيضلى اولاجتدر .

علمه عودت استقراء اصولنه مراجعت ديمك اولديغنه نظراً روحيات دىخى بعدما تعليلى محاكمه لره
اعتماد ايتميه رك بسيعلدىن مرکه ، جزئى دن كادو غرو كیده جكدر . حال بوكه «استدلاله اعتماد ، روحك
يالكرز كنديسینه اعتماد و موجوداتك بساطتته ايمان ايتمكدن باشقه بر شى دكلدر» [معاصر آلمان
روحياتك مقدمه سندن]

بيلملى كه انسانه ، روحه تعلق ايدىن علم ؛ تفحص درونى چرچيوه سى ايچنده كورونه جك قادار
فقير و بسيط دكلدر . روح بشر مختلف مكان و مانلرى استيلا ايتمش چوق بويوك و كنديش بر
موضوعدر . بالخاصه انسان دینجه منحصرأ «كاهل ، مدنى و بياض آداملر» دوشونلمه ملیدر . روحى
يالكرز بونلرده كورمك و بونلرده تحليل ايتك نه چوق قيصة ، خطالى و انحصارجى بر ذهنيتدر .
چونكه هر كاهل قسماً چوق قايغيله ؛ هر چوق جق ، جرثومه سى ايله ، جرثومه ده وارثيتيله قابل ايضاحدر .
عرق ابيض يالكرز باشنه آكلاشيلماس . ابتدائى انسان روحى بيلنمه دجه مدنى انسان بيلنمز . مدنى
و ابتدائى انسان روحك آكلاشيلماسى ايسه حيوان روحك بيلنمه سینه متوقفدر . الحاصل روحياتك
اصوللرى آفاقى ، استقراائى ، مقاييسوى ، تكونى و مرضى اصوللر اولمليدر .

رېو ، بوصرك اصولك تطبيقاتنده حقيقه ايجه ، يكي بردرايت كوسترشمش و حادثات روحيه نك معضيلتى
چوزمك ايچون مرضى اصولك نه قادار فيضلى و طبيعى بر واسطه تحرى اولديغنى هر كسه تصديق ايتدير مشدر .
ظاهراً بسيط و غير قابل تحليل كې كورونى حادثات روحيه آنجق امراض عقليه نك توليد ايتدىكى انحلاللر سايه سنده
آكلاشيله بيلم مشدر . بو انحلاللر بسيط ظن اولنان روحى حادثه لرك بسيط اولمايوب مركب اولديغنى
و مستقل ظن اولنانلرك ده مستعمل اولمايوب ديكر حادثات روحيه به مربوط بولنديغنى ميدانه چيقار مشدر .
الحاصل مرضى اصولك اك مهم خدمتى ، عناصر رويه نك اور كورلرني كوسترمك و وظائف روحيه ي
سلسله تكونلرینه كوره تصنيف ايتك امكانى ويرمك اولمشدر .

— فلسفى قيمتى —

پوزيتيويىزم فلسفه سى نقطه نظرندن قصور سزا اولان بو اصول ، انحصار جيلغه قادار وارد بر ماسه يدى
چوق دها انى اولوردى . فى الواقع علوم طبيعیه اصوللرينك روحى حادثه لرى تدقيقه واسطه اولماسینه
كيمسه بر شى ديه حرسه ده مشر اصوللر بولدى ديه روحك متافيزيكنى زائد بر مسئله عدايتك ،
فيزيك و متافيزيك تقسيمك موقت و عئدى بر تقسيم عملدن باشقه بر شى اولمادىغنى اونو تمقدر . ايسته
رېو بو مهم نقطه يي مع التأسف تماماً اونو تمش واك بويوك خطايى بوراده يام مشدر .

تقدیر بویا ، « Scientisme » دنیلن « هلمجیلاک » ك حاکم اولدینی بر دورده کلن بو یکی روحیاتجی ده برچوق اقرانی کبی علمدن باشقه برشعبه معرفت طائیماق حسیاتیله مشبوع اولمشدر . اونك ایچون نظرنده متافیزیک برشعدن باشقه برشی دکلدن . استادك آنجق حادثه لرله شرائط مادیه و بونلرک علیت دائره سنده کی تسلسلارینه باغلامه سی و بو چرچیوه خارجنده قالان مسئله لری آکلامق ایسته مه سی ایشته بوذهنیتک نتیجه سیدر . ظاهری ومادی سبیلرله ایضاح ایدلمه ین یعنی بوسبیلری آشان وطاشان هر هانکی بر ایضاح اونك نظرنده بوش بر « کله جیلاک » ، شعدن عبارت بر « متافیزیکجیلاک » در .

یکی اما ، معلوما تمزک مبدألرله منتها سنک متافیزیکده قالدینی مذکور مقدمه لرند و تسلیم ایدلمشکن بونلرله اوغراشان بر شعبه معرفتک کله جیلاکله استخاف ایدلمه سی نه یه ؟ ریبو ، عرفان بشرک اک یوکسکی اولان فلسفه یه اعتماد ایتیه بیلیر . فقط بو اعتماد سزلق اونك قیمت ولزومنی سلب ایتکه کافیمیدر ؟ واقعا ریبو فلسفه ده بیلنه من مسئله لر حتمده فکرک بر او یونندن باشقه برشی کورمک ایسته میور . تیته کیم : « فلسفه ، علمدن زیاده بر اثر صنعت ، بر اجتهاد صرفه ، بر ذوق شخصی ، بر حس و بر آرزوی قلب در » دیدکن صو کرا : « متافیزیکجیلر ، آهنگ عالمی یکیدن قورمق خولیا سیله مست شاعرلدر » حکمنی علاوه ایدیور . هیچ شبهه یوق که بوتون فیلسوفلرک مبدأ و منتهای معلوما تمز ساحه سنده کی تفلسفلری چابوق بیتیلایلین ضعیف بنالدر . فقط نه یایمی که اقتدارینه اوقادار اینانمش اولان علم ، بو منتهالره تمیل اولاجق هیچ بر صا غلام طاش قویا مادینی کی ؛ قطعی و یقینی اصوللرینی ده بو ساحه لره بر درلو تطبیق ایده میور . علمک بو عجزینه رغماً ریبو فلسفه یی خیر پالامقدن بر درلو واز کچمیور . عینی مقدمه ده : « بوتون معلومات بشریه ضیا ایله شعشعه دار بر سمانک آلتنده آقان جوشقون بر نه ره بکزه ر . لکن بو نه رک قارا کلغلردن چیتوب ینه قارا کلقلره کومولن منبع و منصلری هیچ بیلنمیور . جرئتکار ذکالر شیمدی یه قادار بو سری نه تنویر ایتدیلر ، نه ده اونوتا بیلدیلر . واقعا بر درلو واریلامایان بو منطقه لره عزم کارانه آتیلان کوزی اوتلو کیمسه لر حالا اکسیک دکله ده بونلر دالدقلری دریندکلردن کوزلری پرده لنمش ، باشلری دونمش اولارق عودت ایدیور و او یله غریب شیلر نقل ایدیور لکه هر کس بو راویلرک صایقه لامه خسته لغنه طوتولدقلرینه اینانه جنی کلیور » دیور .

ایشته چوق بلیغ بر خطابه ! فقط نه غریبدر که صایقه لامه خسته لغنه طوتولمش دنیلن کیمسه لرک هر شیدن اول اک یوکسک متفکر لر اولدینی اونوتولیور . حال بو که بو بویوک قفالر کندی افق ادراکلرینه کوره طبقی بر حکمت شناس کبی کوریور و کندیلرینه خاص قانونلرله برشی « اثبات » ایدیور لر . حتی بونلر آراسنده او یله مثبت آداملر وار که علم ، ایلاک کشفلرینی بونلره مدیوندر . مثلاً بر آرسطو ، بر آله ، رلوگران ، برده قارت ، بر لاپنچ آز عالمیدر لر ؛ متافیزیک یاپانلر علمک بوتون دقائق و مشکلاتی ادراکدن و حتی علم یامقندن عاجز دکل بالعکس اونك فوقنده کی طبقه لره یوکسکله محتاج و مقتدر کیمسه لردر . علمک باشنه فلسفه تاجنی کییدیر نلر یالکیز ماده نك شرائط و مقانیزمه سنه صاپلانغی علم تسمیه ایده جک قادار دار دوشونه مزلر . علتلرله اکتفا ایتیه یوب اک یوکسک سبیلری ، حکمت ، ماهیت و غایه لری ده آرامه یی علم بیلیمک کوچو کلمکیدر ؟ ریبو : « متافیزیک لیاقتی روحیات لیاقتی ایله معکوساً متناسبدر » دیمکه آنجق محدود واورته ذکالرک استعدادینی تعریف ایدیور . حال بو که دهالرده ،

يوكسك ذكاردە بو ايكي استعداد بربريني دعوت واتمام ايدر . بويوك بر متفكر علم ذهنيتهنندن صحت ، يقين ، قطعيت دلائل ، مثبتيت اعتيادلريني اقتباس ايدر كن فلسفه ذهنيتهنندن ده كنديني يوكسلته جك ، افق نظريني كنيشلته جك قاناتلر آليز . علمك اضافيت ونسبيتني آكلادقن صوكر اناكينلره آچيلمق ويوكسلمك احتياجني دويار . بو پروازلر اولماسه علم هواسي روي بوغار وزهيرلر . واقعا فيلسوف اولماقلا پك اعلا عالم اولابيليرسه كده تام برانسان اولمش دكلز .

ريپوني اوقويانلر اونده ذكانك بو وسعتني هيچ آرامامليدرلر . ذاتا بو استادك درين مؤلفلرله تماسي آز اولديني كي تماس ايتدكلرنن بيله ذهنيتهننك ياپيلشنه موافق كلنلري آلمش ومتباقيسني استخفاف ايدويورمشدر . حتي بوقبيل متفكرلر حقنده نادرا ياپديني تنقيدلرده بيله نه قادار يايا قالدغني كورمه مك ممكن دكلدر .

ميخانيكيت خارجنده هيچ بر حادته ، هيچ برواقعه ريبونك حوصله سنه صيغميور . نته كيم مبدألردن هيچ بري معلوم دكل ايكن حيات رويتهنك مبدأي معلوم ايمش كي روحياتك آنجق علمي ياپيله بيله جكني وفلسفه سنك زائدو معناسز بركله جيلكدن عبارت اولديغني ادعا ايتك آز بر جرأت دكلدر . فيلسوفلرده كي جرأتي استخفاف ايدن ريبو نه دنسه كندى جرأتي معذور كوريور ! مبدأ روحك برماده اولديغني ثابت ايسه بوتون عالم فيزيك حادته لدر . بناء عليه روحيات دخی بو عالملي احاطه ايدن ميخانيك علمك بر شعبه سي اولاجقدر . فقط هنوز مثبت اولمايان بو مبدأ ، يناميك وغير ميخانيكي بر قدرت حالنده ده تصور ايديله مزى ؟ بونجه عصرلردن بري الكبيوك متفكرلر بواجتهاده معناسز وكيني بر صورتده مي سالك اوليورلر ؟ لذاته موجود بر عمده ، برياراتيجي قوت ، برناظم ، بر غايت ، بر پلان - كه قلود بر نارد بوفكرده - ملاحظه وتصور ايديليرسه ميخانيكي روحياتك اصوللري يرينه (لوتچ) و (برغسون) ك تعليم ايتدكلري مفكوروي اصوللره وحدسه محتاج قالمايه جقمي يز ؟ ريبونك بومسئله لري لزومسز عد ايتمه سي كندى استعداد ، ذوق ومزاجنك افاده سنن باشقه بر شيميدر ؟ بوقبيل مناقشات فلسفيه يي كندى تفكر پروغرامندن چيقارمئله حقيقت حال اورتهدن قالمش اولورمي ؟ فيزيك ايضاحاتك سطحى شعشه سي آلتنده بسيط ذكلرك كوزلري قاماشسه ده يوكسك متفكرلر بوقادارجق بر كوروشله مستريح اولابيليرمي ؟ روح مسئله لرنده ده يوكسك بر جهد ذهني كوسترمك نه دن شاين استخفاف اوليور . هنوز تشریح وفيزيولوژيسي اتمام ايدلمش ، ناصل تكامل ايتديكي ثابت اولماش بر حياته استنادا ياپيلان عضوي روحيات جوق كره بر مجهول يرينه ديكر بر مجهول اقامه ايتكدن فضله بر شيمي ياپيور ؟ روحى مادى عنصرلره ارجاع ايندكدن صوكر صنى بر صورتده تركيب ايتك غايه سنى تعقيب ايدن علم اصولي ياننده ، همچرك ايچنده ، كنديسنده مندج بر غايتله آقوب كيدن شعور نه ريني هيچ پارچه لامادن وحال طبعيسنده تصوير ، سجاياسنى تفريق ، قدرتي تعين ، منبع ومنصبلريني كشف ايتكه چالیشان بر فلسفه ده اولورسه روحياته آزى خدمت ايدر ؟ فضله اولارق روحك ميخانيك وفيزيكي ، كيمياسي ، فيزيولوژي ومورفولوژيسي عجبا نه چشيددر ؟ ايسته فلسفه نك دوشونوب آرايه حنى مسئله لر بونلدر .

معلوم در كه ايدله آليزم ذهنيتهنن كوره روحك تدقيقاتي ماده دن روحه ، بسيطدن مركبه دوغرو ياپيله ماز . بوراده روحدن ماده يه كيتمك لازمدر . مثلاً بر فابريقه نك حقيقي ماهيتي وصفت كاشفه سي احتوا ايتديكي آلات وادواتده اولمايوب بالعكس استهداف ايتديكي غايه واستحصا ايتديكي شيلرددر . بونك ايچون روحك تجربى علمي ياننده برده فلسفه سنك بولماسنه احتياج واردر . بركون فلسفه يه ، بركون

علمه یقیلوب قالمق بر سرخوش یورویشی ایسه هیچ بر طرفه ییقلمادن هرایکی یولدهده کیتمک بر انسان یورویشیدر. روحده دائماً یوجه لکری کوزله یین مفکوروی بر دیلهک حس ایدیلیرکن اونی بو آرزو دائرہ سنده تدقیق ایتمک نه دن فوق الطبیعه بر تفکر ایلور؟ یالکز آشافیدن یوقاری یاپیلان تدقیقلرک نتیجه لرینه باغلانوبده یوقاریدن آشاغی یاپیلماش تدقیقلرک نتیجه لرینه کوزیومق کمالی اوزله یین عرفانمزده ده اچوق می یاراشیر؟

حقیقتی سویلک لازم کلیر سه ریبو، (کویه) کبی روحک یالکز تاریخ طبیعینی یانغه چالیشمشر. فقط بو قادار واسع بر موضوعی بر باشنه باشارامیه جفی ایچون یالکز بعض قسملری تعمیق ایدرک متباقی افسامه شویلهجه بر تماس ایتش وبالطبع بعض قصورلردن سالم قالامامشدر.

(قلود برنار) کبی ریبو ده تحریاتنده آله ایتدیکی نتیجه لرک اواغون بر حاله کلمه دیکنی تقدیر ایتدیکی ایچون بونلرک تطبیق ساحه سنه کچمه لرینی ایسته مه مشدر. یالکز تدقیق و تثبیت ایتدیکی واقعه لرک کندیسندن صوکر اکلجک دو قنور، حنوقشناس، تربیه جی، مورخ، اخلاقی و کلامجیلره ایده جکی معاوتی پک کوزل کشف ایتمشر. نته کم بو علملرک اک مستعد کنج نامزدلری ریبونک چوق یکی و فیضلی اولان مساعیسندن بحق مستفید اولمشلردر.

ریبویه نظراً روح، باشلی باشنه نه بر قوته مالک ونه ده بر قوت در؛ آنجق یول کوسترن بر ایشیقدر. تعیر دیگرله روح، حیات قانون فانینک حکمرانیسنده طبیعت عمومیه دن استعاره و جمع ایدلمش قوتلردن باشقه برشی دکلدر.

ایشته ریبونک یالکز بونقطه نظر دن یاپدینی تدقیقات و طویلادینی واقعه لر جدا بر خزینه در. بدنی انکار درجه سنه وارن (قوزه ن) فاسفه جیلرینک منحصرأ مجرد فکرلره مستند روحیاتندن صوکر اکلن ریبو روحیاتی روحه بدنی، ملکاته شرائط حصولی اعاده ایدتی. آرتق شعورک ماده دن تماماً آزاده بر مفهومی یرینه ماده ایلله بر لکده بر تلقیسی قائم اولدی. بو چیغیر اتلی جانلی بر روحه یاقلاشمه نك ایلک مهم خطوه سیدر. فقط اعتراف ایتلی که ریبو اتی روحه، روحی آته قایناشدیر مامش ویاپدینی روحیاتده ایچدن زیاده عضویت خارجیه تصویر اولتمشر. چونکه روح ایلله بدنک مناسبتلری، شعورک ماهیتی، اراده نك مختاریت ویامعینیتی، تفکرک ماهیتی و بدن ایلله اولان مناسبتی، معرفتلمزک تنفیدی و الخ کبی روحی بدنه و بدنی روحه قایناشدیر هجق مسئله لره دوغروندن دوغرویه اصلاً یاناشمایوب آنجق شویله بویله بر تماسله اکتفا ایتمشر. حتی دولامبا جلی یوللردن تماس ایتدیکی زمانلریله بونلری تنویر ایده جکنه، فیزیک روحیاتجی (بینه) کبی، بولاندر مقدر فضله برشی یاپامامشدر. چونکه بوقبیل مسئله لره قارشلی آلدینی وضعیت و اصل تفکری عمومیتله خطالی ایدی. سببی یوقاریده عرض ایتدیکم ایچون تکراره حاجت کور میورم. روح حئنده کی بوتون معلوما تمزک یالکز علم ساحه سنه حبس ایدلمه سی تعصب نك حاکم اولدینی بردورده تربیه فکریه سنی اکمال ایدن ریبو آرتق بومسئله لرک فاسفه ایلله بیلنه بیلله جکنه بالطبع اینانه مزدی. (آغتوستیزم) دنیلن و (سیه نسر) ده دوره کمالی بولان بر مذهب فلسفی ایلله مشبوع بولان ریبو، روحک عرض ایتدیکم یوکسک مسئله لرینی «بیلنه مز» اولارق قبول ایتشدی که روحی تحریرده بومذهبدن ده ا

تەلەكلى بر شى اولاماز . ايشته ریبونك اعتراف و آرزو ایتەمسەنە رغماً ماتریالیزمە دوشمەسى
آغتوستیزمە اولان بوقناعى یوزندندر . طبیعیدرکە روحنک مبدأى ماده ایلە قابل ایضاح اولمايچە بونی
عالم مادیدن آیرمق ایجاب ایدر . بو یاپیلنجەدە علمک معینیت و مادیتندن اوزاقلاشیلمەسى وھمی جاصل
اولورکە ریبونك تربیة فکریەسى و تصور ایتدیکی طرزده یاقمق ایتەدیکی علم مفھومی بوکا مساعده
دکلدی . افادەلرنده چوق کرە ماتریالیست اولان ریبو ، صرف روحنک حریت اشتیاقلریلە اولەحق کە
ماتریالیست کورونمک ایتەمیور و عادتاً روحنک انتقامنە اوغرامش کبی سوزلریلە روحی آراسیندەکی
تضادلردن قورتولامیور . سببی دە بوتون جادئات روحیەنک یالکیز شرائط مادیه ایلە ایضاح
اولانە بیلەجکی قناعتنە صاپلانمدن صوکرأ نتیجەدە هرشیئک ماده اولاجغنە ناچار اینانیلیر و بالنتیجە
فلسفەنک اک کوتوسنە دوشولور . ذاتاً اوتەدنبری تجربە ایدلمشدر : فلسفە ایلە استیزا ایدنلر دائماً
فلسفەنک اک کوتوسنى واک بسیطنی یاپارلر .

نەغریبدرکە متافیزیکک « روح : ame » ملاحظەسنە اینانمادیغنى مستمراً احساس ایدن ریبو بو
کلەیی بتون افادەلرنده باشقەلرینە ترك ایتدیکنی ایما ایتک اوزرە دائماًطیرناق ایچندە یازدینی حالە ینە
ایضاحلرنده قوللانمقدن وازچکەمەمشدر . ایتەبوکا فلسفەنک انتقامی دینیر . نەکم ارادە جزئیەیی قولاً
قبول ایتەیلرک هان کانهسى فعلاً تصدیق و استعمال ایتمکدن فارغ اولامامشلردر . حتی انکارلرینک
بیلە بر ارادە جزئیە تظاهری اولدینی میداندە ایکن بونک منکری اولمده نەمعنیدار بر تضاد وار! .
ماتریالیزم ، روحیات ساحەسنی دەاستیلا ایدنچە آرتق بوتون جادئات باطنیەک عضویتە ارجاع ایدلمسى
تشبثی ضروری اولور نەکم پیسیتوفیزولوژیستلرە کورە شعور ، ارادە و انتخاب قابلیتندن محروم و منحصر
شرائط عضوبەدن متولد برانعکاس مضیدر . [۱] تعبیر دیکرلە شعور ، دائماً بر نتیجە و بر اثر در .
وھیچ بر زمان بر سبب و بر مؤثر دکلدر . ریبو بورادە خبری اولمادن ماتریالیزمە آیاغنى قایدیرمش
اولماسنە رغماً شعوری بو درجە عاجز و منفعل کورمکە جسارت ایدەمدیکدن شعورک کندینى تولید
واظهار ایدن اسبابە مؤثر اولماسنە بر درجە مساع و بر ربور . یالکیز بومساعی سجیە ایلە تعین و سجیەیی
ورائتلە ، وراثتی دە عالمک قوای عمومیهسى ایلە مقید قیایور .

فقط بوشرائط دائرە بندە شعورک نە حریتی ، نەدە مختاریتی قالمایەجنی آشکار دکلی ؟ مع مافیە
ریبویە باقیلیرسە حریت و مختاریت دعوالری « فنا وضع ایدلمش » مسئلەلردندر .
الحاصل : ریبو ، هیچ برشی ایضاح ایتەین برطاقم کلە تأویللرلە عضویتی شہارتیور و بوشماریق
عضویتلە طانینمق آرزو ایدلمەین روحنک مناسبت و مجادلەلرینی آلدن کلدیکی قادار حل ایدەجکەنە بر آرز
دەها اوزاقلرە آتمقدن حظ ایدیور . فقط بو طرزده تفسیر ایدیلن بر ارادە جزئیەنک « قدر » دن ،
شعورک غیرمشعوردن ؛ نفسک شیئدن ، تفکرک ماده دن فرقی قالمیور . چونکە شعورک اسباب
انتہائیەسنی « قوای عمومیه » دە کوسستمک روحنک ماده ایلە اعمال ایدلمش اولدینى سویلەمکدن
باشقە برشی دکلدر . بو طرزده ایضاحلرە قراکلغک قراکاتلە تنویری دیسەک بیلمک یا کلش اولورمی ؟
واقعا ریبو کندینى آراصیرە طویلایمق ایسترکبی اولیور و بو مسئلەلردە بالآخرە هر درلو تفسیرلرە
مساعده ایدەجک آچیق قابولر بر اقفنی اونوتمیور . حال بوکە استحصال ایتدیکی زنکین و یوکسک
نتیجەلرلە تحریات علمیەسیلە موافق پک کوزل بر فلسفە یاپیلە بیلەجکینی بو استاد بیلمیور و یا بیلمک
ایتەمیور . چونکە قارشیسندە اعتباردن دوشمش بر (قوزەن) فلسفەسنک نفرتدن بر درلو

قورتولامايور وباشقه بر فلسفه كوره ميور . حال بوكه بو ساخته سپيرتيواليزم ، علمك دوشماني اولديني كبي حقيقي سپيرتيواليزمك ده دوشمانيدر . ريبو ، ايسته بوني بيلميور وبيلمك ايسته مديكي ايجر ندر كه بوكونكي علمك يكي سپيرتيواليزمه نه قدار ابي تطابق ايتديكني كوره ميور . بوراده قصورك بر قسمي كنديسنده ايسه دها چوغى محيط وزمانك حاكم تلقيلرنده در . بونك ايجون اصل مؤاخذه ايديله جك جهتي يكي فلسفه بي مساعيسنه توافق ايتدير مه مسي دكل بوفلسفه يه قارشى كوسترد يكي تجاهللاري در . هر كسه قارشى غايت متواضع وحليم اولان بو ذات غريبدر كه فاسفه مواجهه سنده دائما درشت اولمقدن ومتانيزيكك بويوك مسئله لريني فكر شاعرلرينه براقه رق كوچوك ، فقط صحيح ويقينى ترصد لرله اكتفا ايتمكدن مغرور كورونيور .

حال بوكه انسانك اولارق ، حيوانك حيوان اولارق ، جانلنك جانلى اولارق برر علملري ده اولق لازم دكليدر ؟ هر شيئه بالكلز حكمت وكيم ا كوزيله باقه رق حيات ، روح ، دين ، حسن واخلاقي برر تركيب كيميوي كبي كوسترمك كافيميدر ؟ ايجابنده زمينده ، ايجابنده يوكسكارده حكمانه وعارفانه جولانلر ياپه رق ماديتله روحتي ، طبيعتله مافوق الطبيعه بي يكديكري نك متمم اولاق صورتده تماميت پرور برمسلك فلسفي يه كوتورمك معنوي علملرك بويوك استادلري ايجون صراجيج اولماملמידر ؟

روحياتجي بي بر نوع طبيعيات عالمي عد ايتمكه افتخار ايدن وكنديسنه فيلسوف دينه سني تعجبله قارشيلان ريبو في الواقع حياتك صوكلرينه دوغرو بر آرز يوموشامش وبر نوع نه قلقيتيزم فلسفه سنه تمايل ايدر كبي اولمشدي . آكلاشييلان انسان مظفر اولمقدن صوكلرا ايلكه دوغرو قولايجه يوموشايه بيلور كه استادده مثبت تدقيقات ساحه سني آشان روحيات مسائلنه تماس ايتدكجه پوزيتويزمك دارحدودلرندن معذب اولمغه وبعض مساعيسنك نه قدار يابس اولديغني حس ايتمكه باشليور . شو قدار وار كه مذهب فلسفيسنك اساساتندن فرق اولنه جق قدار آجياميور . بكا قاليرسه استادده كورولن بودرجه ثابت بر وحدت وآهنكدار انكشاف ذهني هر حالده اندر كيمسه لره نصيب اولمش صاغلام وقوتلى برسجيه دن ايلري كلشده در .

[۱] ماديونك بو خصوصده كي فرضيه لرينك كوزل بر اجمالي « دركاه » مجموعه سنك « ۶ » نجى صايسنده « برغسون » دن نقل ايتديكم « روح وبدن » قونفرانسنده مطالعه اولنه بياير : صيفه ۸۷ : « ماديونك مدعاسي » .

دارالفنون روحيات معلى

۲۹ مارت ۳۳۸

مصطفى شكيب